

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23901
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	39
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 39

DESTROYED
TO
DIALECTIC

II अभिक्षत् Sāy — अभिक्षदा Padap,

Sāy — अवखादः (Gmn) RV 1.41.4 —

आखण्डयित् Nir 3.10 — आमरीत् RV 4.20.7

— आमुर्, आमुरि RV — उपक्षपयित् Sāy

on RV — उच्छेत् R — उहृत् Vājñ —

उहृगः Kaush Up 2.7 — उपहन्त् Sāy on RV

2.33.11 — कर्त्तृ Vīrac — घन ‡ (आ) RV

1.4.8 — तनूकर्त्तृ RV 5.34.6, Sāy —

—दंसयितृ Nir 6.26, Sch — निमृद् ApŚr —

निमृच् AV 4.3.6 — पराशरः RV, AV —

पराशातयितृ Nir 6.30 — प्रतिहर्तृ MAh —

प्रमदितृ MAh — भङ्क् Mn, Bālas — भञ्जन

R, Kathās, etc — भिन्दु RV 1.11.4 — मथ्

(ife) — माथकः Bālar — मूर् RV 8.55.2 —

रन्धिषः VS — वधः RV, VS, TS, ŚBh —

विक्षीणकः W — विघ्नः MAh — विमयितृ

Sāṅkhyā — विबुम्पकः MBh, विलोपकः MBh,

Hariv, Pañcar — शमनः Daś — शमायितृ

Nir, Ragh — संहारः MBh 14.1577, संहर्तृ —

संक्षेपक MBh — हरः AśvGr, Mn, MBh, etc

— हर्तृ MBh, Hariv, Kathās.

caravan-destroyer सखिहन् mf (घ्नी

n MW curse-destroyer शापनाशिनः

Cat a destroyer (as a particular

personification) प्राध्वंसनः ŚBh a
Śak

destroyer of विमेतृ mfn (gen) Śak

the destroyer of a dam सेतुमेतृ m MBh

the destroyer of all Kshatriyas

सर्वक्षत्रियमर्दनः MBh destroyer of beings

भूतनाशक MBh destroyer of Bhaga's

धुस भगनेत्रघ्नः, भगनिपातनः, भगहन्, m

भगहरः (MBh) भगहन् m (Suic)

भगहन्त्रान्तकः (L) भगहन्त्रापहारिन्, m (Harin)

destroyer of birds रवगान्तकः L

destroyer of birth जन्मान्तकरः Bear

destroyer of birth and old age

जन्मजरान्तकः Bear destroyer of

creatures प्रजान्तकः L destroyer of

Daksha दक्षमथनः Hcar 3 दक्षयज्ञप्रणिभुनः

दक्षयज्ञनिध्वंसः destroyer of Daksha's

sacrifice दक्षाध्वरध्वंसकः, दक्षाध्वरध्वंसकृत

m L, दक्षाध्वरध्वंसनः Prab 2.28.

destroyer of enemies II शत्रुविनाशनः MBh

— अरिघ्नः R5.

III आदुरि m RV 4.30.24 — उपमातिवनि

mfn [Sāy] RV 5.41.16 - नैगुतः RV

destroyer of foes अरिसूदनः destroyer

of fortresses or of Pura पुरभिद्

(Prasannar) पुरमथनः (Bālar) पुरमथितृ

(Ānand) m destroyer of honey

मधुसूदनः L - मधुमारकः L. destroyer -

of obstacles विघ्नहन्तृ m Can destroyer

of strength बलहन् m (घ्नी) n (u.l.)

बलवन्) L destroyer of strongholds

पुरंदरः RV, etc destroyer of the army
of the Asuras देवारिबलसूदनः Vishn.

1.49 destroyer of the Āakas शकान्तकः

L destroyer of the sun सूर्यविघ्नः

Pañcar destroyer of the two Arjuna

trees यमलार्जुनभञ्जनः, यमलार्जुनकभञ्जनः

Pañcar, यमलार्जुनहन्, यमलार्जुनकहन् m

W the destroyer of Tripura त्रिपुरविध्वः

MBh — त्रिपुरघातिन् m Kathās 105,

त्रिपुरघ्नः MBh, R1, त्रिपुरजित् W,

त्रिपुरदहनः L destroyer (said of Indra)

आरवण्डकः RV 8.17.12 (voc) (Nir 3.10)

earth-destroyer भूक्षित् m L female

destroyer रोपुषी RV 1.191.13 (sāy)

man-destroyer जनान्तः BhP 7.8.16

mouse-destroyer मूषिकान्तकृत, m MBh

non-destroyer अतोपी RTL 226

the only destroyer of ignorance

राकहंसः [Sankara on Svet Up 6.15]

Sar 14 personified as the destroyer

निर्ऋत्यः AV 6.93.1 anything that

destroys dire कामावसायितृ mfn L

anything that destroys passion

कामावसायितृ mfn L anything which
destroys life हनु f (only L).

one who destroys II विनाशयितृ mfn

MW - संहर्तृ mfn MBh, R, etc.

II आमरीतृ m RV 4.20.7 - उत्साहः

VS 30.20 - उपक्षपयितृ mfn Say on

RV - क्षापण mfn ifc BhP - नक्षितृ mfn

L - प्रध्वंसनः SBh - शासक mfn (with

acc) Vop.

one who destroys army बलहन्

mf (घ्नी) n Hariv (v.l. बलवन्)

one who destroys desire कामावसायितृ

mt n L one who destroys passion

कामावसायितृ mt n L that which

wishes to destroy विभ्राज्जिषु m Bhatt

what destroys भञ्जकः mt (इका) n W

— व्युच्छेत् mtn who destroys

व्युच्छेत् mtn - भञ्जक mt (इका) n w.

destroyer 2I हन्त mt (त्री) n (with

gen acc) RV, etc .

2II निषूदकः (ifc) Yajñ, MBh, निषूदनः MBh,

Ragh - निहन् m ifc MBh, R - निहन्त m

Mn, MBh, etc - संहनन mtn MW.

destroyer of Baka बाकनिषूदनः L

destroyer of Bala बलनाशनः MBh,

बलनिसूदनः Hariv, etc — बलसूदनः

MBh destroyer of Bala and Vritra

बलवृत्रघ्नः, बलवृत्रनिसूदनः and बलवृत्रहन्

in MBh destroyer of Bali

बलध्वंसिन in L destroyer of Hidimba

हिडिम्बनिसूदनः, हिडिम्बमिद् in

Dhananj 'destroyer of Kālīya', N.

of Krishna or Vishnu कालीयदमनः,

कालीयमर्दनः L destroyer of Kāma

रामरमुष् m Kāu destroyer of Madhu

मधुमथः Ragh, मधुमथिनः Kāu, BHP,

Chandam destroyer of mighty foes

सत्राह, सत्राहने mfn R destroyer

of Namuci नमुचिसूदनः L destroyer

of Nigut नैगुतः destroyer of

Ni-Sumbha निशुम्भमथनी, निशुम्भमादिनी

L destroyer of Puloman

पुलोमनिषूदनः (Pal) पुलोमभिद् (L) m

destroyer of Pūtana पूतनासूदनः L

destroyer of Rāvana रावणसूदनः L

destroyer of Rukmi रुक्मिदारणः,

रुक्मिदारिन्, रुक्मिभिद् m L destroyer

of Sambara शम्बरसूदनः L destroyer

of Sisupala शिशुपालनिषूदनः L,

शिशुपालशिरस्छेत्तु m Pañcar,

शिशुपालहन् m w destroyer of (the

Daityas) Madhu, Mura and Nataka

मधुमुरनरकविनाशनः Cit destroyer of

the Daitya Paka पाकद्विष m,

पाकनिषूदनः L, पाकहन्तु m R destroyer

of the demon Khara खरध्वंसिन् m L

destroyer of the demon Madhu

मधुसूदनः MBh, R, etc destroyer of

the demon Naraka नरकान्तकः L

destroyer of the elephant द्विरदान्तकः

L destroyer of the enemy of the

gods सुरारिहन् m MBh destroyer

of the god of love काममर्दनः L

destroyer of Vrishha वृषान्तकः L

Kāmadeva's destroyer मदनान्तकः

Bharts: Pūtānā - destroyer

पूतनादूषणः L Sambara - destroyer

शम्बरदारणः Gt Yama's destroyer

यमान्तकः L .

One who destroys २II उपहन्तु मन्

Say on RV 2.33.11 — विहन्तु मन्

(with gen or ifc) RV, Up — सूदितु मन्

Pāṇ 3.2.153 .

destroying adj I नशक f (इष्ठा) (with

gen or comp) MBh, etc, नशान f (ई) (with

gen or ifc) VS, MBh, etc - उच्छेदिन्, mfn

Hit - उन्मूलन Kathās 67.14 --

विध्वंसिन् Kāv, VarBṛS, etc - संहरिन्

(ifc) Kathās - विनाशक MBh, R, etc,

विनाशन f (ई) Yājñ, MBh, etc - विनाशिन्

MBh, Kāv, VarBṛS, etc — विनाशकृत् Yājñ —

नाशयितृ इ (त्री) VS.

II अपध्वांसिन् — अपभर्तृ — अभिभङ्ग RV

2.21.3 — अवखाद [NBD] RV 1.41.4 —

आरुज् ifc — आरुज RV 8.45.13 — उत्पादन

L — उद्गुज — उन्मायिन् ifc Bālar —

उपमर्दक Hariv, Kathās, Sarwad —

उपमर्दिन् ifc Bhp — कारिन् Siś — अपयिष्यु

102

BhP 10.37.22 - क्षयण ifc - क्षयिष्णु

BhP 6.16.41 (ifc) 3.13.25 - क्षेपक ifc

Bādar, Sch - क्षेपणिक Vāṣaṣ, नाशक —

खण्डक ifc w - खण्डन ifc क्षे - गाहितृ w

— व्युत् - छिद् ifc (Pāṇ 3.2.61) MBh 5.1809,

Hariv 4774, Bhartṛ, BhP - छेदन MBh

14.423 - जम्भन f(ई) AV 10.4.15, MBh

6.807 - शोटक Chandahs 6.31, Sch —

दहन इ(ई) (chiefly ifc) Hariv, BhP, Bharter

Goraksh 164 - दीद w - दूषि ifc —

ध्वंसक - ध्वंसकारिन् (ifc) Hit 1.17 —

ध्वंसिन् Hariv, Var, etc - नाशिनकर इ(ई)

(ifc) Kav - नाशिन् ifc MBh, Hariv,

etc - निकृन्तन इ(ई) (ifc) MBh, R —

निधनकारिन् w - निघातिन् (ifc) MBh, Hariv

— निपातन MBh - निपातिन् MBh, Ragh —

104
11/4/45

निर्वहण MBh, R, etc — निर्वाशन Hit —

निर्वहण (itc) Var — परिधात्तिन् R —

परिध्वंसिन् Kam, Hit 5.118 (p. 10) — प्राक्षयण

— प्राच्यवन car — प्राणाशन ङ (ई) (be

caus) (itc) MBh, Hariv, Suse, etc —

प्राध्वंसिन् (itc) R — प्रमथन ङ (ई) Subh —

प्रमदक Lalit, प्रमर्दन MBh, R, Hariv,

प्रमर्दिन (itc) Hariv — प्रमाथिन् MBh, Kāu,

etc — प्रमापिन् W — प्रमृण f (आ) RV, TBh —

प्रध्वंसन् MBh — प्रमंगिन् RV — प्रोन्मायिन्

Prab — भर्जन (with gen) BhP — भिद् (ifc)

Kāv, Kathās, Pur, भिदुर (ifc) Hcar —

भेदन — मयि (ifc) — मयिन f (ई once आ)

(with gen or ifc) MBh, R, etc — मयितृ ifc

Anand — मर्द (ifc) — मर्दन f (ई) MBh, Kāv,

etc — मर्दिन् (ifc) Mn, MBh, etc — मुष

(itc) MBh, Kāu, etc - मृज् (itc) Bhp —

मोहन — मृक्ष — मृक्षकृत्वन् RV - रन्धक —

रन्धन Bhp - रुज् f (आ) RV, KS — लवि

f (ई) (itc) Bhatt. — लोपक (itc) —

लोपुप f (आ) MW — विकर्षण Bhp —

विचालन f (ई) R - विच्छेदिन् MBh, Pañcar.

— विधमन Car, विधमनता — विध्वंसन MBh,

R - विनिपातक MBh — विभेदिन् (gen) Hariv.

— विमाथिन् Kathās — विमर्दक Hariv, —

विमर्दन MBh, R, etc — विमर्दिन् MBh,

VarBhS, etc — विलापन ६ (ई) Susē —

विलोपिन् Samk — शमन ६ (ई) KatySē,

MBh, etc — शमन Pañcat 3.31 (U.l. for

शमन) — (also fig) शोष BhP — शोषक

BhP — शोषण ६ (ई) BhP — सशमन ६ (ई) —

सन्नद Hariv, (Nilak) — समाहृत R — सम्प्रमर्दन

10/6

MBh — सादक MW, सादन Sis — सादद (ifc)

Sis — सादिन् m R — सार Bālar 2. $\frac{60}{61}$ —

सुदक — स्फोरन Harin, Märkp — हर f (आ

sarely ई) (only ifc) — हरिन् Kāp, Kathās.

not destroying अनुच्छिन्दत.

all destroying II सर्वनाशिन् MW —

सर्वसंहारिन् Kathās.

I II संहारिक Heat — सर्वसंस्थ Suet Up

— सर्वसंहार — सर्वसमाहार R → (as

death) सर्वहार Bhag, R, Var Br S,

Patkar,

completely destroying निज र Col

destroying a family कुलघ्न f (आ

MBh 13.2397, इ, R 2.35.6)

destroying a foe रिपुनिपातिन् MBh

destroying a rat's venom

आखु-विष हा L, आखु-विषापहा L

destroying a rival's power

संपन्नलसूदन MBh destroying a

whole mass of sins अधोधमर्षण

destroying all beings सर्वभूतान्तक MBh

destroying all but (one of the eleven) किन्तु

periods called karma) किन्तु द्वाः

destroying all the wicked

11/5/11
111
सर्वदुष्टान्तकृत् Pañcar destroying

(all things at the end of the world)

संवत्सरे Nris Up, MBh, etc destroying

armies बलसूदन MBh destroying

arrogance मानेद MW destroying

स्वरघाटनः L destroying beauty

रूपनाशिन MBh destroying (boundary-

marks) भेदक Mn 9.29 destroying

by mere noise शसिताशिन MW

destroying consciousness बुद्धिविध्वंसक

Bhpe destroying criminals

दुष्कर्मसूदन f(ई) Satr destroying

~~दुष्कर्म~~ सस्यहन् M3h destroying death

यमघ्न Samk destroying death (Vishnu)

मृत्युनिवर्तक Panca destroying

disease व्याधिघ्न f(ई) W, व्याधिहन्

11W — शीघ्रनाशन AV.

destroying enemies 1I शत्रुनाशन

Var B&S — शत्रुघ्न Panzer — शत्रुनाश-

कृत् Var B&S — अरिहन् N, Ragh 9.23.

1II इय [Savy] — उपहन्तु RV 2.33.11,

AV 18.4.40 — परभेदक W, परभेदन Sis

— मरायिन् m Savy = शत्रूणां मारकः —

रिपुमर्दिन् Hariv — रिपुसूदन R — शत्रुमर्दन

Kathās .

destroying (enmity) निरवष्टिन् Cat

destroying error भ्रान्तिनाशनः Sivāg

destroying (evil) विद्विषात्क VS

(Mahidh) — पापघ्न f(ई) L

destroying evil beings भूतनाशन

destroying evil spirit भूतहन्त्री L

destroying fame यशःखापिन् Paucand

— यशोदन् MBH, BHP destroying fire

नि
नारिक destroying form रूपनाशिन

MBH destroying hemorrhoids

अशोघोर Suse destroying hoots

शफारुज् RV destroying hostile

fury मन्युमी RV destroying hostility

वैरवाडिन Cat destroying impurity

(of the bodily humours) संशोधन

॥१॥
॥६-
तु (ई) Suse destroying in battle

समरमर्दनः MBh destroying in fury

मन्युमी RV destroying in return

पुनर्हन् RV destroying intoxication

मदघ्नी L — मदमञ्जिनि L destroying

lameness पङ्गुताहारिणी L, Mn 11.51

destroying law धर्मघ्ना तु (ई) Yājñ

destroying life जीवितहारिन् W

destroying men पुरुषाद् RV, AV,

पुरुषाद् f (ई) destroying merit

गुणघातिन् Hit destroying (nocturnal

demons) at dawn असहन् m RV 1.122-3

destroying one's enemies अभिमातिहन्

RV, VS destroying original ignorance

मूलाविद्याविनाशक Pañcar destroying

pain आर्तिहन्, आर्तिहर destroying

past services कृतक्षा इ (आ) Mn, R,

etc, BrahmauP destroying

Pisācas पिशाचक्षयण AV.

destroying poison I विषहन् इ (घी)

— विषहन्तृ.

II विषजित् न L.

destroying poison II विषदूषण म् (ई)

n AV — विषमदनिका, विषमर्दनी, विषमर्दिनी

L.

destroying pride मानहन् † (घो) ~~Yajñ~~

MarkP destroying Rākshasas

रक्षोघ्ना Kaus, R, Susr, etc — रक्षोघ्ना

† (घो) RV, VS, SB. destroying reasonⁿ

बुद्धिनिवृत्तक Bhpr destroying

reputation यशोघ्ना Mm, BHP

destroying right धर्मघ्ना † (ई) Yajñ

destroying sacrifice यज्ञहन् TS, Br,

यज्ञहन् - हविर्मथि RV destroying

(said of Vishnu) प्रतरयन् Vishnu

destroying sickness यक्ष्मनाशिनक -

(5) AV.

destroying sin I II पापहन् f (घ्नी)

Mn - पापघ्न f (ई) L.

I II धूतपाप MW = धूतपाप्यन् MBh

शूतकल्मष R destroying (sin) पुनान

RV 6.66.4 destroying sores व्रणह

destroying the Asuras असुरहन् f

(असुरघ्नी) RV, SBH — असुरक्षयण AV 10.

10.10, 12 & 13, असुरक्षिति AV 10.6.22 & 28

destroying the best part अग्रह

destroying the body शरीरान्तकर MBH

R destroying the Dasyus दस्युहन्

11403
122

destroying the disease vishkandha

विष्कण्डधूषण AV destroying the

Durnāmans दुर्नामहन् destroying

the evil spirit called Kanva

कण्वजम्भन ऋ(ई) AV 225.1 destroying

the foot-steps पदयोपन ऋ(ई) AV

destroying the god of love सम्मथमथ

Balar destroying the hair

केशदमनी Gal, केशमथनी L,

केशहन्तृकला NP_६ destroying the

hair केशक्षम L destroying (the

influence of) planets ग्रहनाशः,

ग्रहाक्षिन् म L destroying the

Kshatriyas क्षत्रियमर्दन MBh 7.3652

२ 5060 (सर्वक्षत्रियमर्दन) 1.5125—

destroying the merit of works

कर्मनाशा Bhāshāp destroying the
person तनुदूषि AV 14. 16, Pār. 12

2.6.10 destroying the phlegmatic

humour क्तासक्षयकर, क्तासद्ध Sūdr

destroying the power of religious

austerity तपस्तक्षः, तपस्तद्धः L

destroying the pride of दर्पाच्छिद्

Hemac destroying the whole

company of Māras सर्वमारमण्डल -

विश्वंसनकरी Lalit destroying the

wicked पापनाशिनः Śivag-पापहन्

ई(क्षी) Mm destroying the world

जगद्धातिन् w destroying tigers

व्याघ्रजमिन AV destroying Vaisyas

वैश्यध्वंसिन् VarBES destroying Vēitra

वृत्रखाद RV destroying (walls of) a

house (by building in and about it)

गृहनाशनः L, ग्रहनाशनः destroying

with the hoofs (said of demons)

शफाकज् RV destroying world by

existence भवनाशिनी Rur destroying

worldly existence भवान्कलम् m L

destroying worms जन्तुनाशनम्,

जन्तुघ्नम् L — कृमिकण्टकम्, किमिकण्टकम्

L destroying Yama यमघ्न Samk

destroying Yāts यातुघ्नम् L —

यातुघ्नजक्षयण AV fond of

destroying माराभिराम Das

forest-destroying वनाभिलाष W

form-destroying रूपनाशनः L

~~to~~ parching ^{i.e.} destroying भजन

BhP parrot-destroying शुकनाशनः L

11.01
128.

quickly destroying strength

सद्यःशक्तिहर Can sacrifice destroying

यज्ञादाः R, BHP sorrow-destroying

शेषनाशन R taking away the roots

of i.e. utterly destroying मूलहर (gen)

Mn, R.

destroying adj 2 I घातक ३ (ई #

Vet 1. $\frac{19}{20}$ इका) MBH 3.1277 — घृ ३ (आ)

यु Mn 8.127, Yājñ 1.138, R 1, BHP 4 —

ह ३ (आ).

2 II अपह यु — अपहन्तृ (त्री Ragh)

SBr, etc, MBH 3.63, R 3.5 —

निर्धारितकर Car - - मार - मारिन् (only

युं) विनिर्दिनत् R - - विशातन ह (ई)

MBh, BHP - शातन ह (ई) Nir, kār, ,

Karthās - संहनन MW - सूदन ह (आ)

ई) + generally युं) MBh, R, etc.

1 II - निपास MBh, BHP - संवर्तम्

Pañcav Br - हारम् kusum -

a previous rule वाधित्वा
(in gram) destroying the effect of

~~a previous rule वाशित्वा~~

destructible ^{1 II} / स्वप्न्य W — स्वप्नीय

W — विकृष्य Prasang — शीर्य see

अशीर्य, शीर्त — सादायेतव्य R.

2 II विपादनीय, विपादितव्य, विपाद्य

W — अवसायक किं 15.37 — उत्स्वानि

— स्वप्नरतम् W — ध्वस्त RV — नंशुक

† (आ) W — नंष्ट (Pāṇ 7.1.60) W

- नश्वर ढ (ई) W — पेस्वर (Pān 3.2.
175) W — रिषीक Hariv — विप्रमाथिन्
kān — हिंसरि L, हिंस ढ (आ), RV, etc
— हानिकृत kathās.

1 II विनाशिन mostly ये MBh,

kāv, Var Br S, etc — क्षयकर ये

MBh 2. 2494, Śūr — क्षयण ये

BhP — संहारक MW. ~~Carrying~~

carrying a destructive sheft

महत्त्व RV -- हिंसासु म L a

destructive battle आर्तना

destructive to life प्राणान्तिक

f (ई) Mn, MBh, etc destructive

weapon वधर (only this form) RV

वधरः, वधरः (only in instr)

(pl) RV having a destructive

point (said of an arrow)

रुशोर्षन् RV more destructive

हनीयस् MaitrS most destruc-

tive हनीयस् MaitrS, most

destructive to the Dasyus

(Agni) दस्युहन्ताम् RV 6.16.15.8.39.

8 — (Budha) दस्युहन्ताम् Hariv

most destructive to — (light)

दस्युहन्तम RV 10.170.2 not des-

tructive like a Sindā आणिकि

४ (आ) RV 7.50.4, VS 43.7.

very destructive 1 I आतिघः

1 II आतिवेशस — लोलुप ४ (आ)

MW.

2 I

घातिन् पुं 17 अक्ष, 3.63, R 3.5 —

घातकर ४ (ई) Var 12 S — प्राणहर ४ (ई)

Yājñe, R, Cān — प्राणहारक ४ (इका) kān,

प्राणहारिणः R — अधिक Un 3.36 — व्यापाकः

Rājāt.

२ II हन्तु RV.

destructiveness 1 II प्रमापयितृत्वम्

Sank on chUp.

adj

destroyed / 1 I नाशित Yājñe — इवस्त

Br, etc — विइवस्त MSh, kān, etc —

निर्दिष्ट Ragh 8.46, Bhp 4.31.6 — उन्मूलित

R, Vikr — उत्सादित MBh, etc.

1 II अपध्वस्त — अपहत — अपाकृत —

अपासेत L — अवभार्जित Bhp —

अवमर्दित MBh 3.874, R — अर्दित MBh,

etc — अस्तं गमित Megh — उच्चन्न

(for उत्सन्न) Shśr, Mudrār — उच्चन्न

— उत्स्वाङ्गित Mālatīm — उत्स्वाङ्गित

उत्सन्न - उपसंहृत NṛisUp, MBh, BhP,

Sarvad, etc — कृतध्वंस W — क्षत

MBh, etc — क्षायित MBh, R, Megh, BhP,

Kathās — क्षीण ŚBr, Mund. Up, ŚvetUp,

Mn, etc — खण्डित (५ तारकादि) Vikr,

Pañcat, Kathās, Prab, Hil — गाहित W

— तद्धेन्नाभिन्न W — दलित (५ कृतादि

Gaṇap) Kām, Bhaktām 1 & 18,

caurap, Prab, 5 f, Brahmothkh 4.59.

धूत -- शीत kālid, sis, Bhatt -- द्वांसित

kathās -- नाष्ट -- निधनकृत JainUp

-- निपातित MBh, etc -- निपिष्ट AV

-- निर्वर्तित --, निरस्त SBr, Mn, MBh,

etc also निरासित R -- निराकृत --

निर्मार्थित MBh, kāv, etc -- निर्मृष्ट Kāv

-- निर्यापित Bhp -- निरीन W --

निष्पातित R — परिशीण — परिखादेत

Kāw, Bhp — परिद्वस्त R — परिस्थित

Bhp — परिवर्तित Māicēh, Mārēp —

परिशामित Gē — पर्यवपन्न Pat — पून

Pān 8.2.44 Vāstt 3, Pat, विवध —

पोधित MBh, R — प्रक्षीण — प्रदग्ध

SBr, R, Var — प्रध्वंसीत MW — प्रध्वस्त

MBh, R, Bhartṛ, Bhp — प्रनष्ट Mn, MBh,

etc — प्रमापित Rājāt — प्रमूर्ण AV —

प्रयुत Haints — प्राविलुप्त kum, Kathās

— प्रशान्त MBh, kāv, etc — प्रावित BHP

— भार्जित BHP — भिन्न RV, etc —

मथित MBh, R, Hariv — मुषित Ratnā,

Kathās — मृदित Chp, BHP — मार्षित

Prab — रन्धित MW — गीढ MBh, kāv,

etc लून Rājāt — लुप्त Āśvśr, MBh, etc

~~सुष्ट~~ लुलित MBh, R, etc — वाहित Divyān

— विकृष्ट R — विशीण śBh — विदुत

BhP — विष्ट्वासीत R, BhP — विनष्ट

MBh, Kāv, etc — विनिष्ट्वस्त R — विनि-

पातित R — विपन्न MBh, Kāv, etc —

विपन्नक MW — विपारित Hariv, Pur, etc

— विपादित W — विभ्रन्न BhP — विमथित

śāntikṣīr, MBh, etc — विवृष्ट MBh, Kāv

etc — विस्तारित MBh — वृद्ध MBh —

व्यपार MBh — व्यापन्न MBh — व्युत्पन्न

MBh, Kāv, etc — शामिल Ragh —

संशान्त MBh, R, etc — संशुद्ध — सांनि-

सूचित MBh (B सांनिषूचित) — समवस्थान

Kāv on Pāṇ 6.1.26 — समावेष्ट — समुच्चय

Prab (or) समुत्सन्न — साम्प्रित MBh, R

— सम्मथित MBh — सम्मार्जित Rājāt

सात व - सादित MBh, kāv, etc —

सूदित MBh, R, etc — हिंसेत AV, etc.

^{being}
~~being~~ destroyed नश्यत f (अन्ती)

des -

destroyed (as a town) विशेष R —

(as —

~~as~~ darkness) आच्छिन्न MBh 13.

7362 — (as seed) अवभार्जित Bhp

(as sea) विपवासित R destroyed

utterly विनिषादित MBh —

विपरिनुष्ट samk ++ ~~easy~~ easily

destroyed (अधुना) Pañcat

having the body destroyed

(said of Kām-deva) विशेषमूर्ति

Kum having (their) armies

destroyed निहासन MW he

goes to destruction i.e he is

destroyed विनाश याति liable

11487

To
146

to be destroyed विनश्वर (इ)

kār, Rājat, etc — प्रमयु AV one

in whom the sense of shame

has been destroyed (by love)

मुषितत्रय kathās one who has

destroyed his sine (ननुकृत)

Rājat one whose enemies are

destroyed क्षति one whose

enemies have been destroyed

प्रशान्तासति Brab one whose
sins are destroyed क्षीणपाप W

one whose virtues are destroy-

ed शान्तगुण R (anything) that

can be destroyed क्षय

Pāṇ 6.1.81 thoroughly burnt

is destroyed विपक्व BHP

totally destroyed निःशेषित R

Pañc, Rājāt.

utterly destroyed / ^{1 I}समुच्चिन्न

Sūryas - - विनाशित Pañcat.

1 II आतिहत car - प्राविनष्ट R

— मूलोत्खात Pañcat — विनिर्दिष्ट

MBh, R, Hariv — विपरीच्छिन्न —

समुत्सन्न.

whose hopes are destroyed

हताश f (आ) Amar whose

monarchs have been destroy-

ed पक्षिभूपात MW (a wood)

whose trees are destroyed

माशित पादप Hariv.

destroyed ^{adj. हत} / २ I / RV, etc - मारित

MārkP, Pañcat — व्यापादित MBh. Hit

44/50
15/1

2 II आहत Var Brd — निषादेन MBh, R

— निहत MBh, kāv, etc — शान्तिन MBh

any ~~any~~ utensil in a house where an-

animals are liable to be acci-

dentally destroyed सूना t

being in any place where

animals are destroyed सूना ह

Mn 11.155 completely destroyed

विनिहति AV one who has destroyed
ed व्यापादितवत् .

to be destroyed adj 1 I विनाश्य MBh,

Kathās, Survad — उच्छेद्य Pāncat,

Prab उत्सादनीय L — उत्सादायितव्य —

संहर्तव्य Nālak.

1 II अवश्येय L — कर्त्तव्य MBh — क्षय-

यितव्य R 6.17.4 — क्षय्य Bālar 4.3.

11493

76
152

14, Sch — क्षेय Pān 6.1.81, kāś —

खण्ड्य Bhatt 12.17 — प्रसाध्य W —

प्रहरीय Prab — विनाय Inscr —

सादायितव्य R — साध्य MW.

not to be destroyed अप्रमृव्य

RV difficult to be destroyed

दुरुच्छेद Prab 4. $\frac{19}{20}$, दुरुच्छेद्य Pān

— दुष्परिहनु RV 2.27.6 — (enemy)

(enemy) दुश्मिन् kām 14.68 —

(sorrow) निघ्नदुःसह katham easy

to be destroyed सुखच्छेद्य Hit,

kām — सुखभेद्य (pl. for kāmच्छेद्य)

liable to be destroyed नाश

Bhāshap, kap to be destroyed

with ease सुखच्छेद्य kām, Rajat

the being destroyed क्षयितता -

2.

Bālar 3.1.8, Sch.

having destroyed उच्छिद्य p.to be destroyed . २१ विहन्तव्य प्राब

— छास kathās 72.273 — व्यापादनीय,

व्यापाद्य (NW), व्यापादयितव्य (Hit) —

नष्ट्य MBh, Kāv, etc, बध्य.

२ ॥ निहन्तव्य MBh, Pañc.

to be destroyed ११ विध्वंस,

- ← विध्वंसते (rarely विध्वंसते) $\dot{S}B_2$,
  - ← etc — उच्छिद् pass उच्छिद्यते MBh
  - ← — संक्षि pass संक्षीयते MBh, Susr
  - ← $Bhart_2$ — पक्षि pass प्रक्षीयते
  - ← MBh — विशृ pass विशीर्यते M_n ,
- MBh , etc.

1 II उपमृ pass $\dot{S}B_2$ 1.7.3.21.4.12

— उपमृ pass उपमूर्यते $\dot{S}B_2$ — दह

11497

80
154

दह्यते (दह्याति MānGr 2.15, MBh, 1.12 f),

Mn 6.71 — एवंस् or एवस् pass

एवस्याति (GopBr) — परिभिद् pass

परिभिद्यते MBh — प्रकुप् pass प्रकुप्यते

MW — पाविमश् (only $\bar{A}$) R — रिच

pass रिच्यते R — उयंया — कुप् pass

कुप्यते Hcar — विद्यद्, विद्यरते Rajat, H

विचत्, विचत्ति MBh, Hariv, Mricch

विहृप् pass — विहृष्यते AitBr, etc —

व्याहृप् pass व्याहृष्यते MBh — शामनं या

— संनिपत्, संनिपाति MBh — समीभू,

समीभवाति Jatakam.

to become destroyed ^{1I} / नृज्,

विनाशम्.

to cause to destroy ^{1I} उच्छेद cause

उच्छेदयति Pañcat.

1 II निष्पत्, निष्पातयति AV, R —

निर्धातय nom निर्धातयति MBh. ~~to be~~

1 II
to be about to destroy / दह

desire दिधधाति MBh 1 # 4, R.

1 II
a desire to destroy / विभित्सा

(with acc or gen) MBh, kād.

desirous of destroying 2I

जिघांसु (if or with acc) Lā. ty

11500

833
154

1.10.3, Suss 1.19.21.

intention to destroy 2 1 जिघांसा

Mn 11.207 MBh, etc.

to wish to destroy ^{1I} नाश desid

of cans विनाशायैषति वास —

रूपसंह desid BhP. 5.25.3.

2I हन्
desid जिघांसति जिघांसते RV, etc.

1 II मिमानोषा W.

2 I जिघांसा Mn 11.207 MBh, etc.

wishing to destroy 1 I निनीयु नृप

R, BhP.

1 II विनीयु ^{मृ} Bhatt. — निमन्त्रितु मृ.

W — रुद्र शक्ति मृ RV.

2 I निनिघांशु नृन MBh, BhP.

21
1/1/22

---

desultory adj II अनन्वित.

II उच्छृङ्खल Pāñcat Hit, Kithās, etc.

desultory study शाखाचक्रमणम् MIV.

detach ७७ I विगुन्, विगुनक्ति, विगुक्ते AV, etc

- मन् caus विनोचयाते ऽवर.

II प्ररी, प्ररीणाति RV ८.२२.४ - मोक्ष् ७१०,

(Śhātup 33.57) मोक्षयाते Ait Br - विचृत्,

विचृताते RV, AV, VS, Kaus - विनिगुन्,

विनिगुक्ते (चरच, विनिगुनक्ति) MAh -

समुत्पट्, समुत्पाटयाते MAh, R, Kathās.

to detach from री, रे ७१ (Śhātup

31.30) रिणाति cl 4 (Shātip 26.29)

रीयते (रिणीते RV, Br, G. & S. S., रियति

Shātip 28. ~~III~~ III) (abl) RV

to detach from विगु, विगुयोति, विगोति

RV to detach the string of a bow

विगुणीकृ, विगुणीकरोति Mudr.

detaching n । II समुत्पारः W.

detaching from विगोञ्जन्तम् (comp)

Sarvad.

detachment n I I व्यासः; W.

I II दलम् (दलः 2) W.

detachment from all other connections

केवलम् MISH, Kaps, Sāmkhyak, etc

detachment of the soul from further

transmigration केवलम् MISH, Kaps,

Sāmkhyak, etc detachment of the

soul from matter कैवल्यम् MBh,

Kaps, Sāṃkhyak, etc a particular

detachment of an army निजयदण्डः

Mālav.

detached adj । I निःसङ्गः Kap—व्यासक्त,

W—विमुक्त Mn, MBh, etc.

II अनाश्रित — अभक्त — अवाच्छेन्न Lāṭy

—उत्सूत्र L — भिन्न MBh, Kāv, etc —

मुक्तक Pur - परिच्छिन्न R, BHP, etc —

निस्वस्त AV, etc — सम्प्रत्ययित W.

the being detached from worldly

passions असक्ति † Bhag 8.3

detached from गतसङ्ग W — निःसंयुक्त

Mn 2.80 detached from worldly

feelings असक्ति (loc) Mn 2.13, Ragh, etc

detached from worldly passions असक्ति

(loc) Mn 2.13, Ragh. etc a detached

remark (upon sacrifices etc)

अनारभ्यवादः a detached sloka

(the meaning of which is complete

in itself) मुक्तकम् Kāvya'd

not being detached अभ्युपगमन (pass).

to be detached । II विमुक्तं pass विमुक्त्यते.

to become detached । II प्रमुक्तं pass

प्रमाणिते SIB, MBh to become
detached from हा pass होयते (ep
 also होयते) (with abl or instr) BHP.

detail 66 II परिपठ, परिपठते MABh, Suse,
Pur.

detail n I विस्तरः MABh, R, etc.

in detail I विस्तरेण, विस्तरात् —

प्रपञ्चेन, प्रपञ्चतः — प्रत्ययचन (ibc)

प्रत्ययचनम् Bänder, Sch.

I परिपठते MABh — प्राचुर्येण BAP —

विभागेन — व्यासेन, व्यासात्, व्यासतः —

सविशेषम् Mcar, Pañcat.

in great detail सूविस्तारम् Pañcar,

Hit to discuss in detail विस्तृतं caus

विस्तारयति Kull without detail

यथास्थूलं ibc Car, यथास्थूलम् Msh,

Suir, Car.

details n. II निर्देशः विस्तृतं, R, Suir, etc.

detailling adj. II परिपाठकं Cat.

detailed^{ed} ~~adj~~ II सानेसार † (आ) Pañcat,

Kathās.

III पृथु † (वी or उ) Var.

not detailed (fig) स्वरूप † (आ).

detailed account III व्यास: MBh,

Śuśr, BhP.

detailed account of events यथातथम्

W detailed description निस्तारः

Yajñ Yājñ, Sūtr detailed

enumeration विस्तारः Yājñ, Sūtr

detailed explanation सूत्रः SaddhP

fully detailed व्याख्यातः 5 Br, etc

very detailed बहुविस्तरम् R.

detain vb II निर्म् caus निरागयाते RV.

1 II संरुध्, संरुगन्ति, संरुन्धे ऽBr, etc.

to detain with नियम्, नियच्छति (loc).

2 I विकम् caus विकम्बयाते Kathis

detained adj III द्यूत Hit — संयमित द्यूत —

संरुद्ध — संयुक्त R, Hariv.

detaining (a carriage) निधारणम् Kathis.

detention n II बन्धनम् (बन्धनो २) Mn, Kathis

Pur (in law) The detention of the
person of a debtor by his creditor
to recover his debt बलत्कार: W.

detaining adj III अपरेष्टुक Maitr 5.

detained by the hand करे वृत्त Hit.

to be detained III निनतायितव्य R

detergent $\approx$ 1I अपमार्जनम् Sus'र .

deteriorate ७७ । II प्रदुष्, प्रदुष्याति Suśr.

। II आसृ, आसृवाति AV 5.19.8, 2.29.7 —

सम्प्रदुष, सम्प्रदुष्याति MABh, Suśr.

deterioration n । II निक्षिप्य R — निषणसि:

MABh — त्रैकृत्यम् Hariv — हासि: Mn, Yājñ,

etc.

(expressing) deterioration स्नेहः,

स्नेहम् ifc R̥n 6.2.126.

2

115/8

utter deterioration । I सम्प्रभणम् Car.

determine Vh 11 व्यवस्था Caus व्यवस्थापयति

Das, Sarvad - आदेशा, आदेशीति,
आदेशते R, Mn, Megh, Śāk, etc.

11 अपवृज्ज, अपवृज्जते SPr, etc - स्था
Caus स्थापयति, स्थापयते Mn, MBh, etc.

21 निर्धृ, निर्धृति Caus निर्धारयति -

परिच्छिद्य Kāv, Pañc, Pur - परिच्छिद्य

Caus परिक्ल्पयति Mn, MBh, Kāv, etc -

अध्यवसो ~~अध्यवस्यति~~ अध्यवस्यति

(ep. also व्यवस्यते) RPrat - संविधा,
संविदधाति, संविदधते MBh, R, Śuśr.

21 नियन्, नियच्छत Sarvad,
Kāthās, BhP, Kāś on Pān 2. 3. 66 -

परिमा, परिनिनीते MBh, Kāv, etc -

प्रकल्प Caus प्रकल्पयति Mn, yājñ

— प्रधु MBh — व्यवसाये वृ — समर्थ,
समर्थयते, समर्थयति (rarely
समर्थयति) R.

to determine accurately प्रवधु
Caus उपधारयति MBh, etc —
विशुद्ध विशुद्ध Caus विशोधयति
याजु, Var. Etc. to determine
clearly विनिर्णयति Bhp.

3I निश्चि, निश्चिनोति MBh, Kāv,
etc — विनिश्चि (only ind p
विनिश्चित्य) Bhp — संकल्प Caus
संकल्पयति, संकल्पयति MBh, Kāv —
गतिं कृ or धा or धृ or ज्ञाधा or समा धा
or ज्ञास्था or समास्था, with loc, dat,
acc with पति or अर्थन ifc — जनसिक्
Pām 1.4.75.

3 II आदिश , आदिदधि , आदिशति rarely
 आदिशते SBh 3.5.8 Sāṅkhya Śr, Lāty,
 BhP, At Bh, etc — पक्व , पक्वशेति,
 — पक्वते , — पक्वणीति , — पक्वणुते etc, Mn,
 MBh, R — विनिदिश , विनिदिशति MBh —
 संग्रहसंधा , संग्रहसंधधाति , संग्रहसंधते
 acc MBh .

to determine to 1 I निश्चयं कृ (dat
loc or inf) — मन्त्र cl 10 (Dhātup
 33.6) मन्त्रयते (rarely मन्त्रयति)
inf MBh .

1 II निधा , निदधाति , निधत्ते dat
 Hariv

to determine upon कृ cl 2

PA, cl. PA, cl. 5 PA, cl. 8 PA, जनसंख्या,
RV, Mn, MBh, etc, बुद्धिं कृ Nal 26.10,
जातिं कृ, भावं कृ। गझ.

(in logic)

determining

I. उपवच्छेदः — उपध्यवसानम्

उपध्यवसायः .

II. उपनिषदनम् L — पारिभाषिकम् W —

सुलक्षणम् W.

determining before hand

उपनिषदनम् determining the
meaning of words (as a dictionary,
grammar etc.) शक्तिशाल्यः MW

the determining of a person
to be a husband वरनिश्चयः

MW.

determination II. पारिच्छेदः Kād

— सम्प्रधारणम्, सम्प्रधारणा Bhar, Dasar, Sāh.

— पाणि f Sūryas.

II नियमः Gr Śr S, Prāt, MBh, Rājat

— नियमः Mn, MBh, Kāv, etc — प्रवेशः

(ये f ग्रा) Nā, Śr S — व्यवस्थिति † Mn

Hariv, etc.

accurate determination अवधार —

गम VP Prāt, Pān 2.1.8, 8.1.62

etc — व्यवधारणम् Nyāyam, Sch

— अवधारः Suśr determinate views

of a matter अयनिश्चयः L deter-

mination of disease रुग्निनिश्चयः

(also रोगनिश्चय, माधवनिदान, निदान)

determination (of a law suit)

सिद्धि b W determination of
ownership स्वत्वनिर्णयः W deter-
mination of times कालनिर्णयः
the determination of progressions

शेधी व्यवहारः MW one who determines
 व्यवस्थालु mbn Pañcar — प्रव-
 तिन् ni Jājñ.

determining ~~adj~~ adj | I अवधारक —
 अनच्छेदक.

1 II निरूपण, निरूपक T Prāt, Seh —
 प्रतिपादक † (ई) W — भेदक Dasar,
 Kāvyād, Pañcar — स्थापन Sāh.

2 I निश्चायक T Prāt, Seh — संकल्पक
 Amerit-Up.

determinable विवक्ष्य म्पु.

determination 2 I नैष्ठिक्यम् W —

व्यवहितम् Kāv, Pur — व्यवसिति ८

Subh.

2 II अवसायः L — कल्पः MW —

कारः ५ L — क्रतु म RV, VS, ŚB, B, Ā, Up — प्रतिपत्ति ८ R — प्रागल्भी

Bālāz प्रागल्भ्यम् MBh, Kāv, etc —

मति ८ RV, etc — संस्कृति ८ L —

समाधानम् Lalit.

a solemn determination to perform

any ritual observance संकल्पः

(५ ८ आ) W contrary determination

प्रत्याम्नानम् Lāty; Kāty Ś, Sch

contrary determination प्रत्याभासः.

Ap Śr definite determination for

संकल्पः (ifc b आ) (with loc , dat or ifc) AV, etc determination (to

attain an object) आग्निनिवेष्टाः Kum

5. 7, etc determination (to effect

a purpose) आग्निनिवेष्टाः Kum 5. 7, etc

failure of determination अनुपपत्त्यसः.

having no determination निः संकल्प

म्बु Nyāyas possessing determi-

nation संकल्पवत् म्बु Vedāntas

settled determination व्यवसायः MBh,

Kāv, etc want of determination

अनुत्साहता Sāh — अनुत्साहः.

determined adj । I अवधृत Kaush Bṛ,
etc — निर्धारित Śamk — परिधिन्न
Kum — अध्यवसित.

। II अवस्थित Kath Up, R, etc — निय-
मित Rājat, Pañcar — वास्तव (इ) W
— समर्थित R — स्थित Śak.

absolutely determined अव्यभिचार —

वत् MBh 2.871 to be considered

as determined अवधारणीय Hariv

6252 being determined भेद्य

determined (as an opinion) कथ ८२

Kathās 123.147 determined by

evidence of the senses प्रत्यक्षसिद्ध

MW determined by former

actions पूर्वदिष्ट Bhp determined
clearly विनिर्णीत W determined
 for निर्दिष्ट Var. — आश्रितकृत MBh
 12. 13223 exactly determined
 व्यवस्थित Mn, MBh, etc (in gram)
an option determined in each
particular case व्यवस्थितविकल्पः,
 व्यवस्थितविभाषा Dāyabh, Kull,
 A Prāt, Pān, Sch (in law) an
option determined in each case
 व्यवस्थितविकल्पः, व्यवस्थितविभाषा
 Dāyabh, Kull, Prāt, Pān, Sch
thoroughly determined विद्वद् MBh,
 Kāv, etc well determined
 सुलक्षित Mn 8. 403.

2 I निर्दिष्ट UP, MBh, R, etc — विनि-
 र्दिष्ट MBh, R, etc — कृतनिर्दिष्ट

Pañcat — व्यवसित MBh, Kāv, etc,
 व्यवस्त Divyāv — संकल्पित up, Mn,
 MBh, etc.

2 II अभिनिवेशि — अभिनिवेशि —
 अवसित BhP — इन — कृतधी Mudr,
 Bh 11. 6. 39 — निरूपित Kāv, Pur, etc
 — परिनिर्मित MBh — प्रचोदित BhP —
 प्राणिहित W — सन्निहित MBh, Kāv, etc
 — विहित RV, etc — संस्थाकृत Hariv.

as has been determined यथाव्यव-
सितम् Mṛicch determined on
कृतनिश्चय (dat loc inf or in
comp) R 3. 50. 16, Bhag 2. 37
 etc — चर्चित BhP 10. 44. 1
determined to निश्चित MBh, Kāv,

Suse, etc determined upon

सम्प्रधारित MW one who is deter-
mined अवसित loc BhP one who
is determined to व्यवसित. (loc

dat or inf) Kāv, Pur. व्यवसत

Divyāv well determined सुनिश्चित

Kāv, Hit not determined असं-

कल्पित R 2. 22. 24 — अनिरूपित.

I I to be determined अवधारणीय Ragh

13. 5 — निर्धारणीय W — निर्णय W

— समर्थनीय T Prāt, Sch — निर्देवनीय

(MW) निर्देव्य (Mn, MBh, etc) —

प्रकल्प्य Mn, Yājñ.

I II निरूपयितव्य BhP — भेद्य it is to
be determined व्यवसेयम् impers,

~~pat~~ Pat.

I व्यवसाय Pass व्यवसायते (often imper)

MBn, Kāv, etc — सम्प्रधु Pass सम्प्रधायते

MBh to wish to determine विधा

Desid विदधित्सति, विदधित्सते Samk.

detest vb I गुप् Desid जुगुप्सते (Pān 3.1.5
ep. also जुगुप्सति) Mn, Yājñ, MBh, etc

II चि cl चयते RV 1.167.8 & 190.5, 8.

52.2.

detesting adj II बीमत्स f (अ) L —
बीमत्सु RV, AV, Kaus.

II द्विषत् SBr, Mn, MBh, etc.

detesting sin ^१द्वेषयाप्य MBh 12.

3168.

detested adj जुगुप्सित MBh, R, etc.

detestable adj I ^१द्वेष्य, ^१द्वेषणीय

II कषाक्य w — रुशत् f (अन्ता, अन्ता)

AV, Kaus, MBh (v.l. रुषत्, Bhp.

11533

2

detestablenen u. वीमत्सा MBh, Prae.

dethrone vb | I उत्पट् caus रूपायते R, Rājat,

etc - समुत्पट्, सगुत्पाटयते Rājat.

III व्यपसृष्ट् (R) (R).

dethronement n | I राज्यव्युत्ति + Trans,

राज्यभ्रंशः R - रूपाटनम् Trans, R', Rātrās,

etc.

dethroned adj | I रूपाटित - विहारागच्छे

MW.

a dethroned monarch राज्यच्युतः W.

detract vb I अपकृष् cl I अपकर्षाति.

III अपकृष् caus अपकर्षयति.

detracting n III दूषणम् MBh, M. Ricch,

kathās, etc.

detracting from merit गुणापवादः vv.

detractation n I अपकर्षः.

II अपलपनम् - कौ॥ विनम् Sak, Ragh 14.36

284, Megh, Kathās (itc f आ) —

पिशुनता Bhartṛ पिशुनवचनम्, पिशुनवाक्यम्

W, पिशुनवादः Hit - विगानम् L.

detraction of acknowledged merits

गुणातिपातः Sāh 6.173.184.

detractor गुणघातिन् मत्त Hit:

one who detracts from the merits

of another विध्वस्तपरगुण Vās

detracting adj I अपकर्षक f(इका) (with

gen) - Sāh .

III कुचर L - कुवाद L - विदूषण f (आ)

R .

ह
११७

detrement 1 II प्रसादेश: Mn 8.334.

1
11/1/11

detriment n I वाधः (also वाधा) MBh, Kāv,
etc — हासः Mn, Yājñ, etc.

II निरर्थः T Ār.

acquired without detriment (to the
paternal estate) अनुपमात्तानि m/n

to the detriment of निरोधः (instr).

detrimental adj II हानिकर पाठत.

not detrimental अनुपमात् Mn

detrimental effect दोषः: rarely दोषम्

Mn, Māh, Kāu, etc detrimental to

सबान्न (pen) Yājñ.

preceded by The word deva | I

देवपूर्व mfn (with गिरि) Megh 42.

deva-courtezen II देवगणिका ८.

Devadāru n II दीपवृक्षः L.

the Deva-dāru pine सुरक्षुम MVV.

diminutive for devadatta दैवः

Pāṇ 5.3.83, Vārtt.

decastate vb III

प्रमृद्, प्रमृद्नाते MBh,

R, Hariv, etc.

devastate nt । I अभिमृद MBh, etc.

II उपमृद caus उपमदयति Bhp,

Comm on ch Up & Bhp Ar Up

— प्रधृष caus प्रधषयति R.

devastating । II विप्रावः W.

devastation । I विमदनिम्

(विमदना) MBh — विमदः MBh,

Kāv, etc — घातः Yājñ 2.159,

MBh, etc. . . .

I II पीडनम् W पीडा W.

devastation (of a country

etc by an enemy) अभिमर्दः

MBh one who devastates

अभिमर्दिन mfn.

devastated adj I II त्रिस्तोत्र

Ragh - 11.14 & 87.

आर्यभट्ट

develop vb 1 I पूष् ८ 1 (Shātip

17-50) पूषाति (trans), ८ 4 (Shātip

2) 73) पूष्यति, ८ 9 (Shātip 31-57)

पुष्णाति RV, etc -- प-च् Pass पच्यते

(also intrans), RV, VS, Br.

1 II अनुत्तम् — निवृत्, निवर्तते

śBr, Up, etc — परिणम्, परिणमते

Bālar -- प्रगुणाय Nom प्रगुणयति

Nyāyam — प्रपंचय Nom प्रपंचयति

Śāṅk, Sāh — रह् cl 1 (Shātip 20.

19) रोहति (m.c. also रोहते, रुहति, रुहते)

RV, etc — विकृ, विकरोति, विकुरुते RV,

MBh — विभु caus विभावयति Śāṅkh

Bṛ, MBh, etc — विवृत्, विवर्तते (rarely)

P.) śvetUp — सम्भू, सम्भवति, सम्भवते

AV, ŚBṛ, MBh, etc.

to develop consequences विप-य

pass विप-यते Var Bss to develop

into प-य cl 1 (Shatup 23.2)

प-याते, प-यते (cl 4 प-यते) (with

double acc, Vop to develop

itself अभिप्रप-य pass अभिप्रप-यते

Snss.

developing 1 I विकासनम् Samk

1 II जुम्भितम् W — प्रसारणम् Br,

Bhāshāp, Suiss.

development 1 I विकासः Sis, Pur,

Sarvad — पुष्टि † Sāh.

1 II उदयः — निवृत्ति † Mn, MBh, etc

— पान्ति † Var, kāv — प्रपञ्चः

Mandūp kāv, Kathās — प्रपञ्चनम्

MBh, Pur, Sarvad — अहमन् n — 3

परीणामः Sāṃkyak, Yogas, Pur, Sūtr—

रुद्रि & Kāv, Rājat — विकासिता Sāṃk

—विकृति & AitBr — वितान, वितानम्

BhP — विभवः Sarvad — विभावनम्

BhP (see पाठन) — विभूति & Kāv,

kathās, etc — विकृति & kūr, BhP —

व्याकरणम् Sāṃk, BhP — व्याकारः kull —

व्याक्रिया Sāṃk — व्युत्पत्ति & Nyāyam,

Kap, Bālar, etc — (in Sāmkh)

संचरः (५६ ६ आ) Pattavas — संजननम्

Sāmkh Śr, MBh, etc — समुद्रदः Dāsar,

Sāh, MBh 3.8522.

alluding to the development

of the origin of a dramatic

plot परोयासः Dāsar allud-

ing the development of the

seed (bija) of a dramatic plot

परिचयः: Dasar complete

development निवृत्ति + —

पौष्कल्यम् Bhp development (as of

seeds अभिसंस्कारः Car develop-

ment of consequences पाकः

Var, Pañc, MārkaP development of

fruits फलसङ्गमाः म प्ले Bharti

development (of the fetus)

व्यूहम् Yājñ development of

virtues गुणदयः ॥ ७.२॥ full

development श्री ८ & kathās,

BhP — पारिषोषः sāh full

(as of the mind) पाकः Haris,

kār, etc having a natural

development परिणामवत् ^{मपि} Sank

(with in its) the regular develop-
ment of a thing and the end
of this development पर्यायः

Sarvad? Subject to develop-
ment पारिणामिक म् (ई) with its
developments ^{म्} साविकार म् Gant,

Bhag, BHP one who develops

व्याकर्त्तु म् Sansk any condition

which develops a particular

state of body विभावः Bhar,

Dairar, Sāh any condition

which develops a particular

state of mind विभावः Bhar,

Dairar, Sāh.

developing adj 1I विकासिन् sū.

1 II निष्पादक ढ (इका) Sāh — परिणामिन्

VP, Sank — विभावन Hariv.

desirous of developing one's

property तितानेषु Nis 6-19

developing fruit फलवन्धिन्

the developing of the one real

Essence (so as to create the

illusory external world)

वस्तुविवर्त Vedāntas the develop

ing world (शेक: पच्यमान: SBr.

developed adj 1 II निर्वृत्त Mm,

MBh, kāv, etc — परिणत — परिनिष्पन्न

Saṃk, Buddh — पारिनिष्पादित

Karand — प्रबुद्ध up, MBh, etc —

प्रात्पन्न Bhp — फलित, kāv, etc —

सू MBh, kāv, etc — विपाकित्रम Bhatt

— विस्तृत Bhartṛ, Bhp — व्यक्त —

(in sāmkh) व्यक्ता Sāmkhya —

व्याकृत — व्यूढ — व्यूह MBh, kāv, etc.

(of persons and things) काव & (आ) Gṛs,
Up, Mn, MBh, etc.

fully developed 1 I विपक्व

MBh, BhP — विवृद्ध Svēt Up, MBh,

etc. — प्रवृद्ध RV, etc.

1 II प्राप्तेत & (आ) kathās —

व्याकोश Bhartṛ, व्याकोष —

सुविष्ट Bhag — (as the

understanding, character, etc)

पञ्च ४ (311) MBh, BhP.

half developed अर्धरुढ Megh

having insufficiently

developed organs (of mind)

आविपक्वकला जायते 3.141 not

developed (in its shape)

आविकृत 5B2 3 not yet

developed अजात.

to

~~to~~ be developed 1 II विभू, विश्वानि

RV

~~RV~~, TS, MandUp.

II

to become developed / विजृम्भ,

विजृम्भते kār, VarBrS, BHP.

too long developed कालपर्यन्त

well developed सुपरिणत L.

to be developed 1 I पञ्च Pass.

पच्यते RV, etc, पच्यते- MBh.

to be completely developed

विपच्य, Pass विपच्यते Ragh, Suir

wishing to develop one's self II

विकृष्ट Bhp.

deviate (from) वृ व्यभिचर, व्यभिचरति, व्यभि-
 चरते (acc) Kir, Pān, Sch — चल लृ
 चलाते (abl) Māh, etc, प्रचल, प्रचलति
 (rarely प्रचलते) (abl) Māh, प्रविचल,
 प्रविचलति (abl) Māh, Bhāṣṭr, विचल, वि-
 चलति (abl) AV, Mn, Māh, etc — रु लृ
 रूचते (cp also रूचति) (abl) Mn 7. 18, Māh
 3, प्ररु, प्ररूचते (cp also प्ररूचति) (abl)
 Māh — अंश् लृ अंशते (once in AV अंशति)
 लृ अश्वात् (cp also अश्वते) Ragh.

to deviate from the right line वृ,
 वृ लृ वृणाते / in R also वृरते, according
 to Bhāṣṭr 3. 21 also वृणाते / vs etc.

deviating I व्यभिचर: Kap, Bhāṣṭr, etc.

II ~~उत्ति~~ उत्तरनेहम् — (from) समतिक्रम: Mn
 11. 243 — (from) अंश: Māh, Kap, etc.

deviation व्यभिचारिता, व्यभिचारित्वम् वि,
 Bhāṣṭr — विचलनम् W — प्रचलित्वम् MW

— अपराध - 3.4.1. L.

deviation from अपराध (in law)
 Kar - अपराध 1 (add) Mh 1. 4167,
 Char - अपराध, अपराध (add) Harris,
 R - अपराध; etc deviation from any natural
state 1.4.1. Mh, etc deviation
from custom, ^{or enjoined} अपराध 1.4.1.
deviation from दण्ड अपराध 1.4.1.
 8.75 - deviation from the right way (lit
 and fig) अपराध: अपराध, Mh, lit, etc
deviation from a rule (in Grammar) अपराध:
 Mh to reach an end after many devi-
tions 2.4.1, अपराध RV 1. 141.1 without
deviation अपराध अपराध Yājñ 3.112.

one who deviates from rules अपराध
अपराध W.

deviating adj (from, ~~अपराध~~ अपराध)
 (add) Harris, Kar, Kalkas - अपराध ifc MW
 - अपराध Kar.

deviating from established custom अपारम्परित
 Yājñ 2.5 deviating from the law-books उच्यते
 Mn 4.87, Yājñ, Kathas, BHP deviating from ordi-
 -nary institutes and observances आचार W
 deviating from ownership सद्वत्तमपरित W
 deviating from propriety उत्क्रमः deviating from
 the rules of caste अतिशय where mind is not
 deviating अपारम्परित Yājñ 3.161, अतिशयतमो-
 -र्ग्य Kathas not deviating अतिशयित Mālati
 not deviating from add अतिशयित (add) Comm
 on Thāt - अतिशय (add) Mn 12.16 - अतिशय
 (add) Kāṇḍīya.

deviated add (from) वृत्ति (add) R - वृत्त
 (with abl or ife) [lit (Pāṇini 5.3.10/11) and fig
 (Mn 8.414, 12.74 ff; Haris 11105 & 11130)], वृत्ति
 (add) Mn, Varṣa, वृत्ति, परिश्रुत (add) R - स्ववृत्ति-
वत् Santis.

deviated from duty अतिशय Padma 8.27

to cause to deviate वृत्ति वृत्ति Māricā 9.21 -
वृत्ति, वृत्ति वृत्ति वृत्ति वृत्ति वृत्ति वृत्ति
to cause to deviate from वृत्ति वृत्ति वृत्ति वृत्ति
to cause to deviate वृत्ति वृत्ति वृत्ति वृत्ति वृत्ति वृत्ति
deviate in latitude वृत्ति, वृत्ति, वृत्ति
to cause.

Caused to deviate

mta 11:00
at 10:00 min 1.000000

6.7.

to be changed to double ~~width~~ 3000 WSP

2. 7. 17.

to deviate from । II व्यती, व्यत्येति

(abl), R, Ragh.

to cause to deviate निहु, निहुणाति RV

to cause to deviate in latitude विक्षिप्

विक्षिपति, विक्षिपते Sūryas.

to deviate from I व्यभिचर,

व्यभिचरति, व्यभिचरते (acc) ki'r, Pān,

Sch - प्रच्यु, प्रच्यवते (ep also प्रच्यवति)

(abl) MBh - च्युत् । व्यवते (ep also

च्यवति) (abl) Mn 7.98, MBh 3 —

विचलति

विचल्, विचलति (abl) AV, Mn, MBh,

etc — भृश् ५। भृशते (once in AV

भृशति) ५५ भृश्यति (ep also भृश्यते)

Ragh.

II चल् ५। चलति (abl) MBh, etc —

प्रचल्, प्रचलति (rarely प्रचलते) (abl)

MBh — प्राविचल्, प्राविचलति (abl)

MBh, Bhartṛ.

to deviate from the right line.

हृ, हृ ५ 1 ह्रति (in RV also ह्रते)

according to Dhātup 31.21 also हृणाति)

VS, etc.

deviating ॥ व्यभिचारः Kap, Bhāshāp,

etc.

II उत्सृजम्.

deviating from भृशः MBh, Kāu, etc

— समलिक्रमः Mn 11.203 not deviating

from — अनितम् (abl) Kaush Bz .

deviation n. I व्यभिचारिता, व्यभिचारित्वम्

Sank, Bhāshāp — प्रच्युतत्वम् MW —

विचलनम् W .

I II अपथम् — उत्क्रमः L .

deviation from I च्युति f (abl) MBh

1,4169, Bhartṛ. # कुटिलत्वम्

III कुरित्वम् (in comp) Vam —

बाहिता, बाह्यत्वम् (abl) Harin, Rajat, etc.

(in gram) deviation from a rule

व्यभिचारः MW deviation from any

natural state विकारः SrS, MBh, etc

deviation from customary

observances पर्यायः w deviation

from enjoined observances पर्यायः w

deviation from truth अर्थवैकल्यम्

Mn 8.95 deviation from the right

way (lit. and fig.) उन्मार्गः Pañcat,

MBh, Hit, etc without deviation

अविच्युत mf Yājñ 3.112 to reach

an end after many deviations

उपहृ, उपह्वरते RV 1.141.1 one who

deviates from rules विधिघ्न mf vx.

deviating adj ।I व्यतिक्रमिन् iṭc MW.

।II भिन्न kau.

not - deviating अविचलित Malatim

deviating from व्यभिचारिन् (abl)

Hare, kau, Kathās deviating from

established custom आचारव्यपेत

Yajñ 2.5 deviating from ordinary

institutes and observances प्राच्यार

w deviating from ownership

स्वत्व्यभिचारिन् w deviating from

propriety उत्क्रान्तिः deviating from

the law-books उच्छास्त्रवर्तिन् Mn

4.87, Yājñ, Kathās, BhP deviating

from the rules of caste अतिक्रय

not deviating from अविचलित (abl)

Comm on TPrāt — अग्रच्युत (with abl)

Mn 12.116 whose mind is not

deviating अविप्लुतमति Yājñ 3.161/f

अविप्लुतमनोबुद्धि Karu.

deviated from adj II विच्युत

(abl) Mn, VarBrS, Sch - च्युत (with

abl or it) (lit [Pañcat 5.3.11¹⁰] and

fig [Mn 8.418, 12.70 ff, Hariv 11105

& 11188] — निचलित (abl) R.

III परिच्युत (abl) R - स्खलितवत्

Sāntiś .

deviated from duty च्युत।चार Padmap

5.20.9.

to cause to deviate I चल् caus चलयति

March 9.21.

to cause to deviate from चल् caus

चालयति (abl) MBh 3.1504, R 3 —

III परिच्युत (abl) R - स्खलितवत्

Sāntiś .

deviated from duty च्युताचार Padmap

5.20.9.

to cause to deviate I चक् caus चकयति

March 9.21.

to cause to deviate from चक् caus

चाकयति (abl) MBh 3.1504, R 3 - -

भ्रंश, caus भ्रंशयति, भ्रंशयति (abl) BHP

— (a path) अ०वहा caus (abl) RV 3.53.

19.

caused to deviate चानित mtn Yājñ 1.360,

Bhag 6.37.

to be caused to deviate चात्य mtn BHP

2.7.17,

devil

n III पापीयस् m Lalit - पाप्मन् m

Jātakam.

'a devil of a -' पिशाचः (itc f आ)

kād, पिशाचि m RV 1.133.5.

a she-devil II पिशाची AV, etc -

पिशाचाङ्गना Prab.

a devilish being पिशाचः (itc f आ) AV,

etc, पिशाचि m RV 1.133.5.

guarding divine truths

one who has divine knowledge

(sometimes applied to Agni) ॥१॥०६. RV.

etc.

going deviously । II द्वारः RV, AV

one who goes forth deviously

प्राघूर्णः to go deviously हृ, हृ ८1

ह्वरति (in RV also ह्वरते, according to

Dhātup 31.21 also ह्वणाति) VS, etc

— ह्वर ८1 (Dhātup 19.44) ह्वरति SBd,

Bhatt .

devirginating adj II कोमारहर Sah.

devise

ub

II प्रकृप् caus प्रकल्पयति MBh,

MBh, etc — प्रचिन्त, प्रचिन्तयति MBh,

Kāu, etc.

III परिचिन्त, परिचिन्तयति MBh, Kāu, etc

— प्रध्यै, प्रध्यायति, प्रधायते MBh — प्रवृत्

caus प्रवर्तयति MBh, Kāu, etc — विचिन्त,

विचिन्तयति, विचिन्तयते MBh, Pañcat.

to devise a means उपायम् निधा

11
2

device n 1I योग: MBh, Kāu, etc —

प्रयोग: Mālav, Rājat. ††

II कैलवप्रयोग: — प्रज्ञा śākh, Śāṅkhśā —

प्राप्तादनम्, vV — तपेस्, n RV — व्याजः

(rarely व्याजम्, ifc † आ) Ragh — संविद्

† Rājat.

devised adj III धारित vV — हृष्ट MBh,

R — सम्परिचिन्तित R.

by device युक्त्या, युक्तिभिः, युक्तिः

cunning device युक्ति f Kāu, Kathās,

Pañcar a device for escaping

अपराधव्यनयः Jātakam the device

of fables कथावलयम्, कथाच्छलयम् Hit

subtle device सूक्ष्मः MBh

devising an expedient उपायचिन्ता.

to be devised adj । II विचिन्त्य Dās,

to wish to device (a means) । II

निधा desid निदधिस्सति, निदधिस्सते

BhP.

ⁱ
devoid of I हीन mfn Mund Up,

Kāty Śr, Mn, MBh, etc — नञ् mfn (आ)

n (ifc) MBh, Bhp.

II अयुमेत mfn (comp) Bear —

रिक्त mfn (ifc) MBh, Kau, etc.

devoid of joy व्यमेतदर्थ mfn R

devoid of sacred knowledge ~~मन्त्रात्~~

मन्त्राहीनः or मन्त्रतो हीनः devoid of

Shame हतत्रम मन BKP, हतत्राड

मन Hmar

to devote one's attention to

आभिनिविश् caus आभिनिवेशयति

(loc) (with मनस् or आत्मानम्)

BHP to devote one's self

entirely to आभिनिविश्, आभि-

निवेशते acc सुस, etc - -

समाधा, समाधत्ते R, Hariv, etc.

← devoting one's self to ॥

ग्रहणम् (in comp) R 5.76.22,

Pāṇcat -- तात्पर्यम् Pāṇ. 2.3.40,

kās -- प्रवृत्ति to Rājat, Hit, sāt

— अनुजुष Bhp.

to devote one's self to 1 II

अनुजुष Bhp — अभिपद (acc)

अभिरक्षा Bhp — अभिसंक्षि (acc)

MBh, 12.518 — अवलम्ब, अवलम्बते

(acc) kum 2.15 -- उपनिषेव A,

MBh — उपविश उपविशति BLP

— उपसंश्रि, उपसंश्रियति, उपसंश्र

यते MBh. 13 — उपास्था, उपातिष्ठते

Sānikhśr, R — उपे उपेति RV 2.2.

11, AV 9.6.4, VS, AitBr, ŚBr — जुष

cl 6 जुषते (also P) (acc), cl 3

in जुनोजति rarely cl 1 जोषति

BhP 2.2.7.8.7.20, Bhatt 17.112.

— प्रधत्, प्रधत्ते (loc), Bhatt —

प्रधा, प्रधत्ते (acc) Lalit. — प्रयत्,

पयत्ते (loc) dat acc अर्थे, अर्थम्

हेतो or ifc), Srs, Mn, MBh, etc —

प्राविश, प्राविशति, प्राविशते (acc

rarely loc) MBh, Hariv, R, etc —

भू cl 1 (Dhātup 1.1) भवति

rarely भावते (with loc) MBh, kāre

— इ Caus भावयति rarely

भावयते MBh, #Yog — समुपवस् ,

समुपवसति . सेव ८ । सेवते

(rarely सेवति) RV, etc.

to devote one's self (with

others) to anything to-gether

समुपास् , समुपास्ते Gṛihyas, R.

devoting one's self to 1 II

गहणम् (in comp) R 5.76.22

Pañcat — पाँचम् Pān. 2.3.40,

rās — राज्ञि & Rājat, Hit,

Sāh — अनुज्ज्वल Bhp.

ee page 4
a/t line.

-x/x/x/x

devotion II भाक्ति f SvetaUp, Bhag, kav,

Pur, etc -- अभिनिवेश: (with loc or

ifc).

I II अनुक्ति f -- अरमति f RV

अवगमनम् kav's -- कासू f W

चरणसेवा W -- चित्तमः f pl RV

दिविष्टि, द्यिष्टि f RV -- दीधिति f

RV 1.186.11 etc --- शर्म: L --- शर्म RV

--- शीति † RV, TB₂, etc --- तिष्ठि MBh,

kāv, Pw --- परिचय MBh, kāv, etc

परिदा śB₂, kātys₂, परिदानम् ĀsūG₂,

kānī --- ग्रहमृति † RV - भाक्तिता

(Jatak), भाक्तिवम् (kām) --- माति †

RV, VS --- मनस्कार: Jatakam --- माति RV

--- ज्ञः (with Pāñcarātras) devotion

योगः Sarvad — रन्ति ० (only L) —

वरिवस्या RV, kāv — संसन्ति ० W —

समासन्ति ० Märk P, Rājāt — सुभाति ०

RV, AV — सुम्नम् RV — सौत्रसम् Vs.

accompanied by devotion

भक्तिमत् infr BshP act of devotion

यज्ञः RV, etc the act of devotion

due to men मनुष्ययज्ञः ŚBr, Ait

Āśv Gr, etc attained through the

ardour of devotion योगाभियोग

mfu Svetaśr delighting in devotion

शौरभ mfu RV destitute of

devotion शक्तिहीन mfu Mudr

devotion (as a religious

principle or means of salvation

together with Karma, 'works' and

jñāna, spiritual knowledge)

द्वितीयं च श्वेतUप, Bhag, kāv, Pur, etc

devotion of the intellect चित्तवृत्तिरिति।

MW.

devotion to 1 I द्वितीय (with loc.

gen or ifc) च श्वेतUप, Bhag, kāv,

kā Pur, etc.

1 II निषेवणम् MBh, Yājñ, Śūtr,

etc — चणायिता (gen loc or comp)

kāṇ — प्रसक्ति † Mn, kir, Kathās

— प्रसङ्गः Mn, MBh, etc — रासिकता,

रासिकत्वम् kāṇ — वृत्ति † MBh —

वैयर्थ्यम् sukas — व्यसनम् (loc

or comp) Mn 7.47.48, MBh, etc —

व्यसनिता (loc or comp) kāṇ, ~~etc~~

Hit — व्यासङ्गः (loc or comp) MBh,

kāv, etc — संशयः (युच् ठ आ)

MBh, R, etc — सङ्गः (युच् ठ आ

or इ) Mn, MBh, etc — सङ्गतम्

(gen) kāvyād — सेवनम् Mn,

R, etc सेवा (gen or comp) Mn,

MBh, etc — स्थिति ठ MBh R.

devotion to deity देवता —

प्राणिशानम् L devotion to a

husband पतिव्रतात्मम् MBh, R,

kathās — भर्तृव्रतम् Hariv

devotion to a mother मातृभक्ति

f Mn 2.233 devotion to justice

धर्मसङ्गः devotion to Krishna

भगवद्भक्ति (ibc) — केशवभक्ति f

W. devotion to one object

(कान्ताः MBh, BhP devotion to

only one thing एकानित्वम् BHP

devotion to Siva शिवशक्ति ४

NW devotion to the Veda ब्रह्माधिगमः

(ब्रह्माधिगमनम् W) devotion to the

worship of Siva शिवभक्ति ४

devotion to virtue धर्मसङ्गः

devotion to women स्त्रीसेवा

Hit; Subh employment of devotion

ब्रह्मयोगः AV entire devotion to

तत्परता (loc) Hit तत्परत्वम् W

evening devotion वैकालिकम्

Vet, Campak feeling of devotion

भावना Pañcat ⁱⁿ fervent/devotion

दीप्ततपस् mf Brahmap firm

in devotion दृढभक्ति, दृढभक्तिक,

दृढभक्तिमत् mf R five modes

of devotion (viz. silent prayer,
oblations, libations, bathing
idols and feeding Bṛāhmanas)

पुण्यं हि (mostly ibc) W fond
devotion to (नारायणः, नारायण (loc))

Bhartr̥, Bālar fond of devotion

अहमापि विष्णु, MBh the force of
devotion योगवत् R, Brahmap,

kathas great devotion to

सुभाक्ते to Heat grown old in

devotion विशातुर mfu RV 5.43.

15 intent on devotion प्रयत्न

mfu kathUp, Mn, MBh, etc know-

ing devotion इति mfu know-

ing (one's) devotion मातीविद mfu

VS, TS, AitBr lord of devotion

बृहस्पति m RV, etc loving devo-
tion भाक्तियोगः Bhp meritorious
act of devotion व्रतम् (यु ३ आ)
 RV, etc the objects of devotion
 (a particular form of Agni
addressed in the fourth verse
of the Āpri hymn RV 1-13) 53 pl
 RV 3.4.3 the offering of

devotion मेध साति १ RV comm

(not in sāy) one whose Yoga

or devotion has increased

सुदयोग mfn Mālav out of

great devotion सुभाक्षितः

pious devotion प्रपान्ति १ Sānd

possessing true devotion

मात्केभाज् mfn Pāñcat, Sātr,

ज्ञानेन mfn MBh, Kāv, etc

preceded by devotion ज्ञानपूर्वम्

(Pañcat) ज्ञानपूर्वम् (cat) and

purified by devotion ब्रह्मयुत

mfn. AV rich in devotion

धियावसु mfn RV — मनावसु

mfn RV relating to the devo-

tion to the sacred study or

the Veda ज्ञानाधिगमिक म्फु Mn 2.

64 religious devotion धर्मानिवेशः

MW sacrifice of devotion

अस्मत्तमम् Mn 2.106 BHP the

State of profound devotion

समाधित्वम् Sarvad through

devotion योगतः W to be

changed into religious

devotion योगाय nom A योगायते

cat ^{deity} (~~deity~~) towards whom

devotion is performed कृत - 3

ब्रह्मन् RV 6.20.3 want of

devotion अब्रह्मता RV 5.33.3, P

Vs want of devotion to अभि

f with devotion सपक्षपातम् ;

Rājat with entire devotion

यथाभक्त्या BHP — (Brahman)

अब्रह्मन् mfn RV worn out in

devotion धियाजुर् mfn RV 5.43.

15 [the evening devotional

act संध्याप्रयोगः Cat ~~संध्याप्रयोगः~~

Cat, संध्याविधि- m kathars the

five devotional acts पञ्चवर्गः,

पञ्चवर्गो the five great

devotional acts of the Hindus

पञ्चमहायज्ञाः m pl W the morning

devotional act संख्याप्रयोगः

Cat, संख्यावेधि m kathas

one of the five great devo-

tional acts ब्रह्मयज्ञः Mm 3. p 9.70

ब्रह्मयज्ञः Cat.

devotee ⁿ 1 I वर्तिन् m MW —

महावतिन् m L.

1 II उज्झ्वलः L — परिकल्पित L —

पणायिन् m kum 3 — मुनि m SBr,

etc(?) मोक्षोपायः W — मोचक mfn L

— याति m Up, Mn, MBh, etc — यातिन्

m Pañcar — योगिन् m MaitrUp,

Bhag, etc — विदथम् L — श्रमणः

SBr, etc. a devotee who has

a devotee (who has renounce

ed all earthly concerns and

devotes himself to meditation

and the study of Aranyakas

or Upanishads) संन्यासिन् m Up,

MBh, Pur a false devotee

वैषधारिन् m L a female

devotee तपस्विनी NaI, R 3.2.7,

Sak, Sai a great devotee

भूतः L a kind of devotee

भूतान्दियजायन् m Cat a

उर्ध्व-चरणः r — उर्ध्वबाहु mfn

devoting one's self to उपकारीन्

mfn yc MBh devoting one's

self to truth सत्यवृत्ति mfn R.

devout adj. 11 वृत्तराचि mfn

Bharts.

1 II दाशुरि RV 8.4.12 - दाश्वस् RV,

AV, VS — धियंथा RV — धियायु RV —

धीवण्य RV 10.114.9 — धीवित् RV —

प्रयतमानस MBh, प्रयतात्मन्, प्रयता-

त्मवत् Mb, R — प्रहमप्वत् (MBh), AV, Bz

— प्रहमन् RV, etc — (?) प्रह्मी RV 9.33.5

(Sany प्रहमप्वपरित) - भावेतात्मन्

- ← MBh, Kāv, etc — मनान RV 6.
- ← 67.10 — मनीषिन् RV — यज्यु
- ← म (n) RV — यायजूक् ठ (आ) SBh
- समाहित ऊ, MBh, etc — सुम्नायु RV, AV
- सुहावीस् RV — स्वाधी RV.

not devout अयुक् RV 5.33.3,

SBh, etc more devout in

sacred knowledge ब्रह्मीयस्

(compar) so devout i.e. very

devout इत्था-शी so pious i.e.

very devout इत्था-शी ++ very

devout — सूमन्मन् RV. to be

to be 1 II

devout धियाय nom धियायते —

वह्मण्य nom वह्मण्यति RV.

devoutly 1 II भक्तिपूर्वकम् (Pāṇcat),

भक्तिपूर्वम् (cat).

1 ॥ सुभ्या RV.

devoted adj 1 ॥ अनपक्रमिन् -

अर्थ RV — उपसंहित Car — धृतव्रत

MBh, R, BhP — पर्यवस्थित (with loc)

MBh, R, Hariv — पृष्ठगामिन् Pañcat

— मनायु RV — याज्ञिक ठ (आ) RV, AV,

TS, Hariv — सपर्यु RV.

not devoted नि सङ्ग. Prab,

Vedānt ardently devoted to

संराभिन् (comp) MBh the being

quite devoted to परता (यु०)

Bhāshāp, Rājāt constantly

devoted सततयुक्त Bhag devot-

ed exclusively to जातेक भक्ति

BhP 1-13-2 a devoted man

अरि m RV.

1I

devoted to / भक्त णि MBh,

kāra, etc — अभिनिर्वाशेन् Yājñ

3.134 — निष्ठ Mn, MBh, etc —

रत (loc, instr or comp) SBz, etc

1 II अनुव्रत — अनुसरक्त —

अभिप्रसूत R — अभिरक्त MBh, etc

— अभिषन् RV — आसक्त्यायेन,

आसक्त्येतरम् — उपसविन् णि

MBh, Śuśr, Pañcat — जुष् ि

(once with acc, Bhp 7.6.25), Bhp

Bharts, Śānti, Kathās —

दृष्ट (loc or comp), R-निष्

ि (आ) (ि) kāv, etc — निह

ि (आ), Mn, MBh, etc — निमिश

ि (आ) (loc), RV — निमृग ि (आ)

(loc with आ), RV 2.38.2 — निरत

Mn, Var, MBh, Kāv, etc — निखीन

(loc), Bhartr (vc, निखीन) —

निष्ठित MBh, R, etc — पराधीन

† (आ) Kād, Rājat —

पर्युपस्थित (loc) R — प्रणयवत्

(loc or comp), Kalid — प्रवण

† (आ) (loc † gen, dat inf or

comp) MBh, Kāv, etc — प्रवृत्त

(loc or comp) Mn, MBh, etc -

प्रसक्त Mn, MBh, etc - प्रसङ्गिन्

(comp) Ritus, Sank - प्रसित

Ragh, Suir - प्रसृत (comp) R,

Vajracet - प्रह्व t (आ) L -

प्रिय t (आ) (loc) RV (either ^{ibc} ifc

or ifc - शाज (mostly ifc,

exceptionally with gen) Br,

etc - भावित MBh, Śāmk, Pur -

युक्ततः विधि - रक्त त (आ) (loc

gen or comp) Mn, MBh, etc -

रासिक त (आ) kār, kathās,

Rājat, Sāh - (कालस त (आ)

loc or comp) MBh, etc,

भावित MBh - रक्त R,

युक्ततः विधि - रक्त त (आ) (loc

gen, acc with प्रति or comp)

MBh, kāv, etc — वनुस् - वर्तक

(ꣳc) R — वंशवद (mostly ꣳc)

kāv, sāh, etc — विनिहितमनस्

Git — व्यासक्त (loc or comp),

MBh, kāv, etc — शौण्डि f (आ ३)

or $\frac{1}{2}$) MBh, R, etc — शौण्डि BHP(B)

— संशयः ꣳc) — संसक्त MBh,

kār, etc — सक्त MBh, kār,

etc — सक्तिमत् kām — संङ्गिन

(gen or loc or comp) MBh, kār,

संनिश्रित

etc — Divyav — समनुवर्तिन्

(gen) R — समायुक्त MW —

समासक्त MBh, Pañcar — समुपोषित

† (आ), Märkp — सम्प्रसक्त MBh

— सम्भक्त Hariv — सादर † (आ)

(yc) kār, Kathās, etc — सुहृद्

(only yc), Bālar — इष्ट t (आ)

yc — स्थित (loc or comp) Mn,

MBh, etc — हेवाकिन् Uthamar.

devoted to a man विषज्जन्ती

BhP devoted to a party

अस्ति MBh devoted to

anything प्रवृत्तिमत् Kair

— आवर्ध (loc) Bhp devoted

to archery धनुर्वेदपर, धनुर्वेद —

परायण devoted to friends

मित्रवत्सल Mudr devoted to

happiness सुखासक्त MBh

devoted to harmlessness

आहिंसानीरत MBh 3.2248 de-

voted to his master (as a

dog प्रभुभक्त can devoted to

home गृहव्रत Bhp 7.5.30 —

गृहव्रत W devoted to

krishna कृष्णागत W — कृष्णागत

W devoted to liberality

दानव्रत devoted to me मन्त्र

Bhag — मत्पर, मत्परम्, मत्परायण

Bhag devoted to muttering

prayer जपपरायण W devoted

to one deity एकदेवता kātysr,

śāikhśr, एकदेवता TS 3, ŚBr

devoted to one person only

एकव्रत ĀśvGr 1.21.7 devoted

to one's master भर्तृप्रिय Mālav,

भर्तृभक्त kāvyād devoted to

only one (husband) एकभर्तृ

† (आ) Mn 8-363 devoted to

others अन्यत्रतः RV, VS devoted

to Purn पौरुषीय Pāṇ 4-3-100,

Sch devoted to Siva शिवभक्तः

cat devoted to something

else अन्यपर devoted to the

Chase मृगयाशील Sak devoted

to the gods देवयु RV — देवव्रत

MBh, Hariv, Pur devoted to the
mental exercise called Alam

bara आलोकनकर VP devoted
 to the reigning prince माहा-

राजिक ४(ई) para 4.2.35

devoted to the Veda वेदवाहः

MBh, (Nīlak) devoted to

truth सहायुक्त W devoted

to truth and virtue ससधर्म

परायण MBh — धर्मसहस्रनाम R

devoted to Umā (said of Siva)

मङ्गलव्रत Sivag devoted to

Vājasaneyā वाजसनेयक Srs,

B. & ArUp devoted to virtue

धर्मीनिष्ठ Mricch 10.53 — धर्मज्ञि

Āpast devoted to woman

स्त्रीपरः L — स्त्रीपथान R a

devoted wife पतिव्रता Mn, MBh

etc engrossed by i.e wholly

devoted to eg. a doctrine

वसन (if f आ) kār, Pur

entirely devoted to समनुव्रत

f (आ) (acc) — वातूळ f (आ) (if)

HParis entirely devoted

to Siva शिवाय ॐ (आ + ई) Kathas

entirely devoted to virtue

शिवाय Gant Ragh firmly

devoted to. भाक्तभाज् (loc or

Comp) Pañcat, Sātr, भाक्तभाज् MBh,

kāv, etc having devoted

Subjects रघुभाज् kāvyād

heartily devoted to each

other संस्कृत्यते (pl with इतरतरम्)

Rajat not devoted to the gods

अदेवत्र RV 5.61.6 one who has

devoted himself to उपास्थित

R one who is devoted to

the Veda and performs the

necessary observances वेदव्रत

परायण VarB.S

one whose mind is devoted

to the world विषयासक्तमनस्

Sukas praised by devoted men

आरिगूर्त RV 1.186.3 quite

devoted to नियत (loc) MBh, kāṇḍ,

etc — समाहित Up, MBh, etc totally

devoted to तत्पर † (आ) śvet Up

1.7, Mn, Yājñ, MBh, etc to whom

one's heart is devoted आभियुक्त

MBh, Sāk, etc truly devoted

भक्तिमहत् Divyak truly devoted

to स्वनुरक्त (loc) R very

devoted तुविब्रह्मन् RV 5.25.5

wholly devoted to परायणम्

(if ३ आ) Mn, MBh, etc wholly

devoted to a beloved woman

दायितामय kathās, ^{101.} ~~276~~ wholly

devoted to knowledge of

Spirit ~~ज्ञानपर~~ wholly devoted

to Krishna भगवन्मय ४ (ई)

Kathās wholly devoted to

Sacred knowledge संहितसंस्थ च उप.

to be devoted 1 I, उपास्, उपास्ते RV,

AV, VS, SBs, MBh, etc.

1 II अनुसृज — उपसृज only A (Pāṇi

1.3.64), उपसृज् (but also rarely P)

— मनाय nom, मनायाति RV.

to be devoted to 1 II परिषृज्

परिषृजते MBh — प्रसृज् pass,

प्रसृज्यते, प्रसृज्ते (प्रसृज्तेति)

(loc) Mn, MBh, etc — विषृज्,

विषृजते Bhp — संसृव्, संसृवते

Mn, MBh, etc — सच (acc) RV —

सच ८ 1 (Shātip 6.2) सचते

(in RV also सचाते, सचिजाक्ते) RV,

AV, VS — सज् (सज्) pass सज्यते

(generally सज्जते ep also

सज्जाते loc MBh, Kāv, etc ~~to~~

be — सप् ८. 1 सपाते (and

सपते) RV, TS, VS. ~~to~~

to be entirely devoted to

आभीविषज्ज pass आभीविषज्जते

BhP the being devoted to

उपवेशनम् MBh, Pañcat to

cause any one to devote

himself entirely to आभी-

नीविश caus आभीनिवेषयति

MBh, etc.

devotedly सपक्षपातम् Rājal —

सत्कृत Jātakam.

devotedness 1 II आसात्ते ऽ —

आसद्, Sāh, Kathās, etc — भक्तान्.

absolute devotedness to one

एकान्यनम् MBh, ChUp devotedness

to उपहिती ऽ TS 2 devoted-

ness to a husband पातिव्रत्यम्

BhP devotedness to an

object आकेशः BhP devotedness

to another पाराशर्यम् kathās

devotedness to only one

object (इकान्तभावः MBh want

of devotedness अनास्था.

deavour vb 1I निगृ, निगिरति, निगिरति

Pāṇ 8.2.21, RV, etc - संग्रस्, संग्रसति,

संग्रसते Bhatt.

III अद् u 2 अत्ति - अव. caus (only impf

आलयत् 2 sq आलयः) RV, AV, VS, SBh - आग्रस्.

Bhp — उत्पा SBh 5.2.4.7 & 11 — कवलीकृ

Nāg, Bālar, कवलय nom कवलयति Hcar,

etc — कुक्षिगर्भिणी कृ, कुक्षिगर्भिणी करोति Nāish 2.83

स्वाद् ८ १ स्वादति (ek also स्वादले) RV 1.64.7,

AV, VS, etc — स्वाद् caus स्वादयति MBh

3. 2435 — ग्रस् ८ १ ग्रसति, ग्रसते RV, TS,

etc — ग्रस् caus ग्रासयति ऽB३ 12, Katy ऽ३

— गृ ८ ८ गिरति, गितति (ek गिरते) RV, etc

— घस् ८ १ घसते Bhāṭṭya 17.65 —

निगल्, निगलति Bhāṭṭya — परिग्रस्, परिग्रसति,

परिग्रसते Nṛis Up — परिकल्, परिकलयति

Kāṇ, Hcar — परिभक्ष्, परिभक्षयति, MBh —

प्रखाद्य्, प्रखादयति RV — प्रग्रस, प्रग्रसति

MBh — प्राणिदन् Bhatt — प्राद् SBh — प्राश, प्राशति

(rarely प्राशति) RV, etc — प्रा, ८2

प्राति — भक्ष् ८10 (Dhātup 32.22)

भक्षयति (rarely भक्षयति) and in later

language also ८1 (Dhātup 21, 27) भक्षति,

भक्षते RV, etc — भव् ८1 भवति RV —

भस् ८ 3 वामस्ति, वक्षति RV, AV, SBh --

संयु, संयौति, संयुते, संयुनाति, संयुनीते

(Ved also संयुवति, संयु^वते) RV — संलिह्,

संलिदि, संलिहति Kāth, MBh, Bhatt —

संसंयु (^{only A} ~~only A~~ 2 शु १६ संसंयुवसे) RV 10. 191.1

— संखाद्, संखादति ŚrS, Mh. ccch — संगृ,

संगीरति (once. संगृणाति) AV — समञ्,

समनाक्ते, समञ् RV.

entirely to devour स्वामद्, समान्ति Bham

so as to entirely devour सर्वग्रसम्

(with ग्रस) Prab to devour (as Rahu

the sun) उपग्रस.

devouring I निगिरणम् Kathās —

संग्रसनम् Bhp.

II अवखाद mtm [NBD] RV 1.41.4 —

खादः Ait Br 5.12.10. — खादस् m only in comp

घसनम् & hūtip 28.88 -- निरनादः RV

10.38.4 - संवर्गः MW - संवर्जनम् W -

संगरः -- संगरः MW.

devouring of food (of the funeral

pile) काष्ठभक्षणम्, काष्ठभक्षणात्

Pāṇcad.

devourer

devourer ३॥ अत्रः RV, AV -- आत्रि ३॥

RV.2. 8.5 - आत्रिन् ३॥ RV - अवस्तादः (Gmn)

RV 1.41.4 — खादकः (Pāṇ 3.2.146) Godh,

Mn 5.51, MBh 13 — खादितृ m MBh

12.846 — गरुडः — प्रघसः L — बीभत्सः ChUp.

animal devourer मृगाद् m मृगादिभिः

L devourer of enemies नृशरवाहः

MW man-devourer नरविष्वणः L

one who devours सम्भक्ष mfn MBh

one who devours everything (flesh)

fish, etc) उदरपिशाचः L.

dewouring adj I उद्रासक N & isUp 203 —

जम्भक (Pāṇ 7.1.61, Kās) itc R 1.30.9.

II अपजगुराण Intens part from अपगृ [pam

& NBD] RV 5.29.4 — आदिन् itc Pāṇ

8.4.48, R, Mn, etc — खाद — भक्षिन् (mostly

itc भक्षिन्^{त्वं}) MBh, Hariv, R — भस्मन् RV 5.

19.5, 10.115.2 — प्रखाद RV — सांगीर AV.

all-devouring सर्वभुज् Bhp - सर्वभक्षिन्

(Kāu, Pañcat, Hit) सर्वभक्ष्य (w. & for

सर्वभक्ष) devouring (as if flame or

fire) शकल्येभिन् AV 1.25.2 devouring

everything सर्वभक्ष f (आ) MBh, R, etc

— devouring men जनभक्ष RV 2.21.3

— पुरुषाद् RV, AV devouring the

wicked पापभक्षणः (at devouring

Yatus यातुजम्भन, AV enjoying (i.e.

devouring sheep) आविभुज् म L

having a devouring flood (said of

a river) खादो-अर्ण, खादो-अर्णस्

RV 5.45.2 (Naigh 1.13).

devourable adj I II ग्रस्य MBh 5.1107.

devoured adj II निगीर्ण.

I II आचीर्ण Bhp 7.13.15 - क्वचित् Pañcat,

1107
21

Kathās - स्वादित SBr 3, Sūś, Bhatt, Hit

— परिभाषित SāṅkhBr, Lāty, Sch, MBh —

प्राशित TS, etc — पनात SBr — भाषित SBr,

etc — लीढ MBh, kāṇ, etc — निजगध MBh —

वाहत Jātakam.

one who has devoured her

children पुत्रजघ्नी Pan. 8.8.48,

Vārtt 2, Pat.

to be devoured adj । II भक्षयितव्य MBh,

Pāṇcat.

to wish to devour । II घस् desid

जिघ्रसति AV 5. 18. 1 & 19. 6, 6. 140. 1, SBh

1. 9. 2. 12, MBh 2. 1485 — भक्ष desid

विभक्षयति, विभक्षयिषति MBh, Āpśh, Sch.

to cause to be devoured by । II

खाद caus खादयति (insta) Gaut, Mn,
Heat.

sub'g.

dew | I अवस्था L, अवस्थामः Nir,

MBh 12. 5334, R.

I II उभोजनानि n pl Kathās —

रववाप्यः L — रववारि n L —

उषारः, उषाराः m ag & pl

MBh, etc, उरिनम् (Siddh

napums 41) Pañcat 2.58,

Ritus, Kathās, Rajat, Prab —

11.6.2
2
दन्तु न — निशाजलम् L

निशापुष्पम् W — प्रावेगम् (?)

Megh, Var, Rajat, etc — रात्रि

जलम् L — शिशिरः, शिशिरम्

MBh, Kāv, etc — हिमाम्बु न A,

हिमाम्भस न A — हेमम् W.

'air-water' i.e. dew

रवजलम् L brilliant with

dew दानुचिन्त mfn RV

'dew-maker' नीहारकरः Dāś

cold dew हिमश्लिष्टि, हिमश्लिष्टि

f L 'dew-dispeller'

हिमद्रुह m MW a dewdrop

तुषारकणः Kathās 19.50,

तुषारः, तुषाराः m sg & pl

Sis 6.24, तुहिनकणः Amar

having dew in the interior

अन्तरास्त्रुमार म्फु 'night-dew'

रजनीजलम् L wet with dew

जलगम म्फु Bear 13.72

the dewy season (comprising

two months, Māgha and

Phālguna or from about the

middle of January to that

11-5

of March) - डि डि रः, डि डि रः

AV, etc the dewy season

(from about the middle)

of January to that of

March) अमनः L.

Barclay

dew-claw $\approx$ III. फिडम AV, A+B 2.11

dew-lap

॥ III कर्मन्तः VarBṛS, Hcat.

a beautiful dewlap सुकर्मन्तः (ite f

3A) Hcat a bull's dewlap गलकर्मन्तः

L, (गो गलकर्मन्तः) un the dew-lap of

a goat वामहस्तः Aryav the

dewlap of an ox सास्ना MaitrS,

Sis dew-lapped (as a cow) मल्ल mf

(3A) ॥ TS, SBṛ, KātySṛ dew-lapped (as

a goat) मल्ह mt (आ)n TS, ŚBr, KātyŚr

having a dew-lap कम्बलिन m L—

सास्नावत् mfn Kam — मल्ह mt (आ)n

TS, ŚBr, KātyŚr having a dew-lap

etc सास्नादिमत् mfn Sāh.

11001
dew-worm n III महीलता L.

dexterity n II दक्षता Kām 5.15, Sāh 3.51,

दक्षताति f AV 8.1.6 — चातुर्यम् Sarvad

8.134, Subh चातुरी Siddh napuns 4,

Vop 4 — वैदध्यम् (ifc f आ) Mālatīm,

Dasar, Sāh, etc — नैपुण्यम्, नैपुणम् —

प्रावीण्यम् Ragh, Kathās — चातुरी Prasannar

2. $\frac{8}{9}$, 3. $\frac{13}{14}$, Vcar 6.12 — दाक्षिण्यम् Hariv,

K, etc.

11/11/11

I II कृतहस्तता MBh 4.1976 — नागरता

Dhūrtan — पेशावृत्तम् Var Br S, Sch —

लघुता MBh, Märkp लघुत्वम् MBh —

लाघवम् MBh, Kāv, etc — वेद्या — शची

RV, VS — शिक्षाशक्ति f W — सिद्धि f

Car — सुप्रयोगः MW.

done with dexterity आभियोगिक

mfn manual dexterity हस्तकौशलम्

MW.

dexterous adj II दक्ष f (म) RV, etc —

—चतुर f (आ) Ragh, Vikr, Kum, Pañcat,

etc —दक्षिण f (आ) पि. 1.1.34, Kās,

Śatr (ifr).

II अयास् RV — अयास्य RV — उल्लाघ L

—करदक्ष W — कल्य f (आ) L — कृतशोभ

W — कृतहस्त^{स्त} Hariv — क्रियापटु — क्षेत्रज्ञ

MBh 1.3653 - गृत्स (Naigh 3.15) RV -

चोक्ष f (आ) L - दक्षस् RV 6, 8.1 -

दाक्षिण्य Jālakam - नागर f (ई) Dhūrta

- पाटन W - पृथु f (वी ०२३) L.

not dexterous II अदक्षिण, अदक्ष -

अचानुर.

II अयुक्त R, Bhp.

^x
dexterous in विशद Mricch 1.9

very ~~det~~ dexterous सुदक्षिण माझ

— अतिपेशल.

1107
1
the letter dh II एकारः. ~~same~~

sound dh एकारः a symbolical
expression for the sound dh.

प्रीति ‡ RāmatUp.

X

11676

(in mus) a particular Dhruvaka

II धनुः.

diabetes n. II मधुमेहः MW - मधुमेहः Süss -

मूत्रातीसारः Rasar.

II इक्षुमेहः - बहुमूत्रता L - मेहः Süss -

सोमरोगः Nid, Särigs.

an abcess on the back accompanying

diabetes निनता Süss, Car affected

with diabetes - melitus क्षौद्रमेहन्

mfn Süss blue diabetes नीलमेहः Car

curing diabetes मेहघ्ना L diabetes

attended with cold शीतमेहः Sārings,

Bhpr diabetes caused by cold

शीतमेहः Sārings, Bhpr diabetes—

mellitus इक्षुमेहः flour-like

diabetes पिष्टमेहः having diabetes

उद उदमेहिन मfn Car.

a kind of diabetes II उदकमेहः —

वसामेहः Suir — सान्द्रप्रसादमेहः Car

— सान्द्रमेहः Car — सुरामेहः ~~सिर~~ Sārings

— हस्तिमेहः Car.

Seminal diabetes शुक्रमेहः Bhp, Car

Suffering from diabetes हस्तिमेहिन

mfn — इक्षुमेहिन mfn Suir —

सुरामेहिन mfn Suir suffering from

Sāndrameha, a kind of diabetes

सान्द्रमेहन् mfn Car suffering from
seminal diabetes शुक्रमेहन् mfn

Suiss, Car suffering from whitish

diabetes शुक्लमेहन् Car whitish

diabetes शुक्लमेहः Cat yellow

diabetes हरिद्रामेहः Suiss.

diadem n । I शेरवरः Hariv, Kām, Pur, etc

— मुकुटः, मुकुटम् (ifc f आ) Inscr, Mch,

Kāv, etc — किरीटम् [किरीटः gāṇa अर्घ्यादि]

MBh, R, etc — शिरसाभरणम् Vikr.

II उष्णीषः, उष्णीषम् L — कोटीरः Pārśvan

2.1854 — तिरीटम् L — पट्टः MBh, Kāv,

Rājat (ifc f आ) — लब्धुरम् L — मूर्धवेष्टनम्

L — मौलि m f MBh, Kāv, etc —

मौलि मुकुटम् Dhūrtas — नेष्टनम् MBh, Ragh
Kathās.

bearing a crescent as diadem

निशाकरकला - मौलि m Kathās

The becoming of a diadem शेरवरीभावः

Bālar decorated with a diadem

किरीटिन् mfn MBh, etc a diadem

for the head मौलिवन्धः Var garlanded

with a golden diadem हेमकिरीटमालिन्

mfn MBh having a diadem मौलिन्

mfn MBh, Heat having a flowery

diadem like a tree in bloom

पुष्पद्रुमकुसुमिनमुकुरः L having

illusion for a diadem सम्मोहमौलिन्

mfn Maitr Up having no diadem

विमौलि mfn Hasir.

having the moon as a diadem. | I

शशिमालि m Kum, Kathās, Märkp —

| II शशाङ्क मुकुटः Kathās — शशिशिखरी

m Rājat शशिशेखरः Rājat, Kathās,

Inscr.

having the moon's crescent as diadem

शशिखण्डशेखरः Hariu made in to

diadem शेखरीन mfn BhP one whose

diadem is turned towards the left

वामकिरीटिन mfn Var. ३३९ serving

for a diadem शेखरित mfn BHP

to become a diadem शेखरी भू ,

शेखरीभवति VP — शेखराय Nom शेखरायते

Nalac to make into a diadem

शेखराय Nom शेखरयति Kav — शेखरी कृ,

शेखरीकराति Kad wearing a diadem

मुकुरिन् mfn MBh, Hariv, R —

किरीटधारणम् 'whose diadem is a

half moon', Śiva अर्धेन्दुमौलि m Megh,

Bālar.

diademed adj मौलिन् MBh, Hcat.

11-1-15
diagnosis by the effect of certain articles

of food उपशयः W. ७ diagnosis by the

effect of certain articles of medicine

उपशयः W. ~~diagnosis~~ diagnosis of any

disease of the ear कर्णरोगविज्ञानम्.

The side of a square 3 times as
great as another (i.e.

the diagonal of a quadrangle the

sides of which are formed by the

sides and the diagonal of the

smaller square) त्रिकरणी Sulbas

the diagonal of a square द्विकरणी

Sulbas (in geom) the diagonal of

a tetragon कर्ण: Heat, etc —

श्रवण: Gol — श्रुति & Gol diagonal

110
2
direction अथः AV diagonal

line अक्षयारज्जु & Sulbas,

diagonally I अक्षयार instr Sulbas—

कोणाकोणि W.

having two equal diagonals समकर्णः

समकर्णम् Col having unequal

diagonals विषमकर्ण mfy Col.

1

diagram न १ ॥ २१ न W.

an astrological diagram

marked with the Nakshatras

and used for foretelling good

or bad fortune - संक्रान्ति चक्र

MW a certain Tāntric diagram

आदि चक्र a diagram on stone

पञ्च चक्र Pañcar, a kind of

~~astrol~~ astrol. diagram for

indicating good or bad luck

following on the sowing of

the seed अष्टोत्तरिचक्रम् MW

a kind of auspicious diagram

अष्टोत्तरिचक्रम् Insck.

a kind of diagram 1 IP,

अष्टोत्तरिचक्रम् — अष्टोत्तरिचक्रम् —

धरागलयन्त्रम् - Tantr

चन्द्रकोशानलम्, चन्द्रकोशानलचक्रम्

जलविषुवम् - Tantr

नन्दिकावर्तः Lalit, नन्धावर्तः

नन्धावर्तः मन्त्र, Varan

a kind of mystical diagram

मातृकायन्त्रम् Cat - गालहाट

Rasik 14.34 a mystical

11011
4
diagram चिह्न (Vedic

rarely m, g अर्ध-चिह्न)

Tantr a mystical diagram

(one of the six described by

the Tantras) आदिचिह्न

mystical diagram supposed

to possess occult powers

चिह्न Kathās, Pañcar (with

Tāntrikas) N. of a mystic

diagram श्रीचिह्नं RTL

196 a magical diagram ॐ

(supposed to represent the

orb of the earth) श्रीचिह्नं

RTL 196.203.

a particular diagram I II

श्रीचिह्नं Tantras —

रामयन्त्रम् Ramat Up

शी दुर्गायन्त्रम् Cat — सर्वताम्रचक्रम्

Cat — सूक्ष्मचक्रम् Cat

सूर्यजलम् Cat.

(in astrol) a particular

circular diagram

षण्णाडीचक्रम् L a particular

part of a diagram भूचक्रम्

7
11/10/15
Rāmat Up — शूटिंग

Pañcar, Rāmat Up Saturn's

diagram शनि-चक्र MW.

Shriyut

another dialect III भाषान्तरम् MW

any provincial dialect cognate with

Sanskrit प्राकृतम् Kāv, Kathās, Kāvya,

etc ^a any vernacular dialect cognate

with Sanskrit प्राकृतम् Kāv, Kathās,

Kāvya, etc the dialect of a country

देशभाषा MBh, Kathās dialect of

Karnāṭa कर्णाटभाषा—कर्णाटकभाषा

the dialect of the east of India

प्राच्यभाषा MW ^{ect} the dialect spoken

by the Sakas or Sakāras शाकरी,

शाकारिका Sah, Mricch, introd the

dialect spoken in the east of India

प्राच्या (with or scil भाषा) Sah a kind

of Apabhraṃsa dialect श्रावटः Cat

a particular dialect सरस्वतीवाक्यानी

110 11
3
Col a secondary dialect ~~प्रामाण्य~~

Dhirstas the Prākṛit and the
other dialects of India as contra-
distinguished from the Sanskrit

ग्राम्यम् W.

dialectics । I हेतुनिद्या Buddh,

Das.

reliance on the science of

dialectics हेतुशास्त्रा-ज्ञानः

Mn 2. 12.

dialectician । I तार्किकः

Gāthāsangraha, Vedāntas, etc.

आचार्य

